

BiodiverCity

Mestá • Záhrady • Rozmanitosť
Städte • Gärten • Vielfalt

STRATEGICKÝ DOKUMENT

Posilňovanie participácie občanov v záujme biodiverzity
v mestskej zeleni

Viedeň • Bratislava, Marec 2026

TIRÁŽ

Partneri

GLOBAL 2000 – Organizácia na ochranu životného prostredia

Mesto Viedeň (MA 42 – Viedenské mestské záhrady, MA 28 – Správa a výstavba ciest)

Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava

BROZ – ochranárske združenie

Národný Trust n.o.

Strategickí partneri:

Burghauptmannschaft Österreich

Mesto Viedeň (MA 22 – Ochrana životného prostredia)

Okresný úrad 20. viedenského obvodu

Strategický dokument **“Posilňovanie participácie občanov v záujme biodiverzity v mestskej zeleni”** bol vypracovaný spoločne všetkými projektovými partnermi a po konzultácii so strategickými partnermi v rámci projektu Interreg “Städte · Gärten · Vielfalt / Mestá · Záhrady · Rozmanitosť”.

Anglické vydanie

GLOBAL 2000, Mesto Viedeň, Hlavné mesto SR Bratislava, BROZ – ochranárske združenie, Národný Trust n.o., Burghauptmannschaft Österreich, Okresný úrad 20. viedenského obvodu

Text: Dominik Linhard, Andrea Richter, Ghali Egger, Vilém Honysz, Markus Hötschl, Jana Púšová, Alena Pavlíková, Michaela Kubíková, Zuzana Sabolčíková, Gerald Wagenhofer, Karin Novotny, Manfred Schönwälder, Peter Suchy

Redakcia: Astrid Breit

Nemecké vydanie

GLOBAL 2000

Redakcia: Astrid Breit

Slovenské vydanie

BROZ – ochranárske združenie

Redakcia: Jana Grečnárová

Grafický dizajn & obálka: Riki Watzka

Fotografie: © Umweltschutzorganisation GLOBAL 2000 (kapitola 6.1), © Národný Trust n.o. (kapitola 6.2)

Príprava tohto dokumentu, konkrétne jeho štruktúra, text a tabuľky, bola čiastočne podporená využitím nástroja umelej inteligencie Claude. Zapojené organizácie sú zodpovedné za obsah a jeho redakčnú kontrolu.

Toto je bezodplatne poskytovaná publikácia. Autori sú výhradne zodpovední za jej obsah, ktorý neodráža oficiálne stanovisko Európskej únie.

Obsah

1 Úvod	5
1.1 Kontext	5
1.2 Cielové skupiny	5
1.3 Vízia	6
1.4 Definície a kľúčové pojmy	6
1.4.1 Konvenčná správa vs. správa orientovaná na biodiverzitu	6
1.4.2 Mestská a verejná mestská zeleň	6
1.4.3 Participácia občanov	7
1.4.4 Dva kľúčové subjekty pre participáciu v Bratislave a vo Viedni	8
2 Analýza súčasného stavu	9
2.1 Kľúčové výzvy	9
2.1.1 Fragmentované biotopy a fragmentovaný manažment v mestách	9
2.1.2 Historické záhrady – pamiatky a príroda v protiklade	9
2.1.3 Obmedzené zdroje	10
2.1.4 Manažment očakávaní pri údržbe historických záhrad	10
2.1.5 Spoločenská akceptácia a fenomén „zanedbaného vzhľadu“	11
2.1.6 Nedostatok odborných znalostí a protichodné požiadavky	11
2.1.7 Územný tlak a intenzifikácia zástavby	11
2.1.8 Dopady klimatickej zmeny na plochy verejnej zelene a historické záhrady	11
2.2 Príležitosti a impulzy	12
2.2.1 Rastúce environmentálne povedomie verejnosti	12
2.2.2 Strategický impulz	12
2.2.3 The Prínos spolupráce medzi mestami	12
2.2.4 Mestské pamiatky ako prvok kvality života a klimatický prínos	12
2.3 Strategický rámec	13
2.4 Otvorené otázky v oblasti riadenia	14
3 Hlavný cieľ	15
4 Špecifické ciele	16
4.1 Podpora participácie občanov pri zvyšovaní biodiverzity mestskej zelene	16
4.2 Podpora biodiverzity mestskej zelene	16
4.3 Podpora kooperatívneho mestského plánovania vo Viedni a Bratislave	17
4.3.1 Cezhraničný rozmer	17
5 Oblasti aktivít	18
5.1 Oblasť aktivity 1: Vzdelávanie a budovanie komunít	19
Riziká a predpoklady	19
Kľúčové opatrenia	19
Aktéri	20
5.2 Oblasť aktivity 2: Mestská zeleň: Manažment a monitorovanie	20
Riziká a predpoklady	20
Kľúčové opatrenia	21
Aktéri	21
5.3 Oblasť aktivity 3: Riziká a predpoklady	22
Risks and Prerequisites	22
Kľúčové opatrenia	23
Aktéri	23

6 Príklady dobrej praxe	25
6.1 Ozelenovanie Jägerstraße, Viedeň – vzor pre mestskú biodiverzitu a budovanie komunit	25
Intervencia	25
Kľúčové opatrenia	25
Replikovateľnosť	27
6.2 Kochova záhrada, Bratislava – Obnova historickej záhrady ako komunitný projekt	28
Proces obnovy	28
Integrácia biodiverzity	28
Zapojenie komunity počas obnovy	29
Strategický význam	29
7 Zhrnutie a závery	30
7.1 Zhrnutie	30
7.2 Kľúčové závery	30
7.2.1 Spoločenská akceptácia je kritickým bodom	30
7.2.2 Fragmentácia riadenia je štrukturálnym bodom úrazu	30
7.2.3 Kultúrne dedičstvo a biodiverzita sú spojenci, nie súperia	30
7.3 Udržateľnosť výsledkov po skončení projektu BiodiverCity	31
7.3.1. Inštitucionálne ukotvenie a formalizácia správy	31
7.3.2. Zachovanie a zdieľanie vedomostí	31
7.3.3. Kontinuita partnerstva medzi mestami	31
7.3.4. Inštitucionálne podmienky	31
Príloha A	32
Príloha B	36

Slovník pojmov

Bezirksvorstellung des 20. Wiener Gemeindebezirks	Okresný úrad 20. viedenského obvodu
Bundesdenkmalamt Österreich	Pamiatkový úrad Rakúska
Burghauptmannschaft Österreich (BHÖ)	Podriadená zložka Spolkového ministerstva hospodárstva, energetiky a cestovného ruchu; zodpovedná za architektonické dedičstvo Rakúskej republiky
DAPHNE Inštitút aplikovanej ekológie	DAPHNE Inštitút aplikovanej ekológie
Gebietsbetreuung Stadterneuerung	Miestna správa obnovy mesta
Jägerstraße	Ulica v 20. viedenskom obvode
Kochova záhrada	Kochova záhrada
MA 22 – Umweltschutz	Oddelenie 22 – Ochrana životného prostredia (Mesto Viedeň)
MA 28 – Straßenverwaltung und Straßenbaue.	Oddelenie 28 – Správa a výstavba ciest (Mesto Viedeň)
MA 42 – Wiener Stadtgärten	Oddelenie 42 – Viedenské mestské záhrady (Mesto Viedeň)
Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB)	Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB)
Národný Trust n.o.	Národný Trust n.o.
Österreichische Bundesgärten	Rakúske spolkové záhrady

1 Úvod

1.1 Kontext

Región rozprestierajúci sa medzi Viedňou a Bratislavou vytvára unikátnu európsku krajinu. Nikde inde neležia dve hlavné mestá v takej blízkosti, prepojené nielen spoločnou históriou a hospodárskymi väzbami, ale aj vitálnym, spoločným ekosystémom: Dunajom a jeho okolitými zelenými koridormi. Viedeň a Bratislava zdieľajú silný záväzok voči mestskej zeleni, pričom uznávajú jej hodnotu pre biodiverzitu, klimatickú odolnosť a kvalitu života.

Obe mestá však čelia rovnakému štrukturálnemu paradoxu: práve tlaky, kvôli ktorým sú zelené plochy najviac potrebné – urbanistické zahusťovanie, nepriepustnosť pôdy, zmena klímy a roztrieštená správa – sú zároveň silami, ktoré sťažujú ich riadenie a udržateľnosť. Zeleným plochám v oboch mestách hrozí degradácia nie v dôsledku zanedbania, ale prostredníctvom režimov údržby, ktoré uprednostňujú vizuálny poriadok na úkor ekologickej funkcie. Viedenský „Fachkonzept Grün – und Freiraum STEP 2025“ (Sektorový koncept zelene a otvorených priestorov)

reaguje na toto napätie záväzkom udržať minimálny podiel zelene na úrovni 50 %, pričom namiesto rozširovania mesta smerom von presadzuje vnútorné zahusťovanie. Bratislava čelí porovnateľnému tlaku v dôsledku rastu svojej metropolitnej oblasti, pričom údržba zelene je vo veľkej miere zabezpečovaná externe a strategická koordinácia medzi rozvojom územia a správou zelene sa naďalej vyvíja. Projekt BiodiverCity priamo reaguje na tento paradox. Spája šesť partnerských organizácií z oboch miest – samosprávy, štátnu správu, inštitúcie na ochranu dedičstva a mimovládne organizácie občianskej spoločnosti – v spoločnej stratégii na posilnenie participácie občanov ako kľúčového nástroja pre udržateľnú biodiverzitu v mestskej zeleni. Tento strategický dokument stanovuje spoločný analytický základ, strategické ciele a prioritné oblasti aktivít projektu. Slúži ako referenčný dokument pre všetkých partnerov a zároveň ako komunikačný nástroj pre širšiu odbornú a politickú komunitu.

1.2 Cieľové skupiny

Tento strategický dokument oslovuje tri odlišné skupiny, z ktorých každá zohráva inú úlohu pri dosahovaní cieľov stratégie:

- **Orgány a správcovia verejnej zelene:** Zástupcovia oddelení životného prostredia, mestského plánovania a správy zelene, ako aj štátna správa, ktorí potrebujú jednotný rámec pre cezhraničnú spoluprácu a rozhodovanie. Ide o inštitúcie zodpovedné za prenos stratégie do každodenných rozhodnutí o správe, zmlúv o údržbe a riadiacich štruktúrach.
- **Organizácie občianskej spoločnosti a komunitné skupiny:** Mimovládne organizácie, grassroots organizácie, susedské iniciatívy, školy a siete dobrovoľníkov, ktorí sú v oboch mestách primárnymi nositeľmi občianskej angažovanosti a environmentálneho vzdelávania, vrátane lokálnych influencerov, ktorí vedú komunity a mobilizujú občanov.
- **Odborníci na dedičstvo a ochranu pamiatok:** Správcovia záhrad, reštaurátori a dozorné orgány, ktorí riešia špecifické výzvy riadenia historických záhrad spadajúcich pod pamiatkový zákon.

Zástupcovia všetkých troch kategórií sú súčasťou projektu BiodiverCity a sú priamo oslovovaní ako zainteresované strany (stakeholders) v rámci týchto cieľových skupín. Osobitnou výzvou projektu je zapojenie rôznych úrovní správy. Spolupráca medzi mestskou, regionálnou a štátnou správou sa riadi inými princípmi a pravidlami než interná spolupráca v rámci samospráv. To tiež znamená, že niektoré opatrenia a rozpočtové pravidlá sa líšia.

1.3 Vízia

„Vytvárať odolné, biodiverzné mestské ekosystémy prostredníctvom participatívneho riadenia – prepojením miest a občanov v záujme mestského rozvoja, ktorý rešpektuje prírodu aj kultúru.“

Naplnením tejto vízie chceme európskej komunite ukázať, že vysoká hustota obyvateľstva a vysoká biodiverzita nie sú protichodné ciele. Mestá môžu byť husté a zároveň rozmanité – s občanmi ako aktívnymi spolutvorcami ich zelenej infraštruktúry, a nie len jej pasívnymi užívateľmi.

1.4 Definície a kľúčové pojmy

1.4.1 Konvenčná správa vs. správa orientovaná na biodiverzitu

Konvenčná správa uprednostňuje vizuálnu atraktivitu a reprezentatívny vzhľad, čo v niektorých záhradách znamená nakrátko zastrihnuté živé ploty, druhovo chudobné okrasné trávniky, sezónnu výsadbu exotických okrasných druhov, pravidelné kosenie, tvarovanie stromov a kríkov a – tam, kde sa to považuje za potrebné – používanie hnojív a pesticídov. Prevládajúci štandard si vynucuje udržiavanie, až nadmerne usporiadaný vzhľad mesta.

Správa orientovaná na biodiverzitu tieto priority obracia a zameriava sa na ekologickú funkciu, prírodný dizajn a multifunkčnosť, čím vytvára priestory, ktoré súčasne slúžia ako rekreačné oblasti, biotopy pre faunu a flóru a infraštruktúru na adaptáciu na zmenu klímy. Praktické opatrenia zahŕňajú vysádzanie pôvodných druhov a druhov

prispôsobených zmene klímy, vytváranie štrukturálnych prvkov, ako sú kopy mŕtveho dreva a kamenné valy, znížovanie intenzity starostlivosti s cieľom umožniť prirodzené procesy a integráciu participácie občanov do priebežnej údržby. Tento posun nie je len estetický, ale systémový: od maximálnej kontroly k riadenej sukcesii, od monokultúry ku komplexnosti a od správy náročnej na vstupy k správe adaptívnej.

1.4.2 Mestská a verejná mestská zeleň

Mestská zeleň zahŕňa širšiu zelenú infraštruktúru mesta. Ide o všetky plochy s vegetáciou, či už sú verejne prístupné alebo nie, ktoré prispievajú k ekologickej funkcii, klimatekovej odolnosti a kvalite života. V rámci tejto širšej kategórie sú verejnou zeleňou trvalo alebo čiastočne verejne prístupné plochy, ktoré slúžia primárne na rekreačné účely. Zahŕňajú parky, historické záhrady, detské ihriská, uličnú

Tabuľka 1: Posun v paradigme správy – od tradičnej správy k správe zelene orientovanej na biodiverzitu

Posun paradigmy v správe mestskej zelene		
Konvenčná správa ←	DIMENZIA	→ Správa orientovaná na biodiverzitu
Vizuálne uprataný, homogénny vzhľad	Cieľ správy	Druhovo bohaté, funkčné biotopy s estetikou inšpirovanou prírodou
Jednotný, častý, celá plocha súčasne	Režim kosenia	Mozaikové kosenie: diferencované v čase a priestore; ponechané útočiskové zóny
Nízkoúdržbové okrasné rastliny, trávnik, čiastočne exotické kríky	Výber druhov	Pôvodné, na klímu adaptované trvalky, kríky a poľné kvety
Odstraňované (mŕtve drevo, kopy kameňov = „neporiadok“)	Štrukturálne prvky	Ponechané ako biotopy pre hmyz, huby a malé cicavce
Nízke náklady na údržbu; čistý a estetický vzhľad; plné dodržanie požiadaviek pamiatkovej ochrany v historických záhradách	Kritériá úspechu	Nárast druchovej bohatosti; pokles indikátorov tepelného stresu
Pasívni užívatelia s právom sťažovať sa	Úloha občanov	Aktívni spolusprávcovia a spolurozhodovatelia
„Zachovať to, ako to vyzeralo“ (dogma nemennosti)	Pamiatková logika	„Zachovať to, ako to fungovalo“ (adaptívna správa)
Skúsenostné znalosti správcov a estetické konvencie	Vedomostná báza	Ekologický monitoring, vedecké údaje, občianska veda (citizen science)

zeleň, stromové jamy, kvetinové záhony a predzáhradky. V tomto projekte sú koncipované ako multifunkčné mestské zelené plochy, ktoré súčasne poskytujú biotopy pre biodiverzitu, prispievajú k ochladzovaniu mesta a zmierňovaniu horúčav a slúžia ako kotvy komunitnej identity.

V kontexte projektu BiodiverCity a tohto dokumentu sa pozornosť zameriava špecificky na zelené plochy, ktoré sú mestské a zároveň verejne prístupné. V tomto rámci verejná zeleň zahŕňa verejné zelené plochy vo vlastníctve mesta alebo iných subjektov, ako aj historické a nehistórické záhrady. Historické záhrady zohľadnené v tomto projekte spadajú do zodpovednosti neziskovej organizácie Národný Trust n.o. a organizácie Burghauptmannschaft Österreich (zástupca vlastníka pamiatkových objektov, záhrad a parkov).

V celom tomto dokumente sa termíny „mestská zeleň“ a „verejná zeleň“ používajú v súlade s touto definíciou.

Takmer 50 % rozlohy mesta Viedeň je určených ako zelené plochy, čo predstavuje približne 18 600 hektárov alebo 100 m² na obyvateľa. Bratislava spravuje približne 36 %, čo zodpovedá 10 996 hektárom alebo približne 333 m² na obyvateľa. Napriek výrazne vyššiemu podielu zelene na obyvateľa v Bratislave čelia obe mestá rovnakým štruktúrnym výzvam: tlak na nepriepustnosť pôdy a roztrieštené štruktúry riadenia vytvárajú systémovú priepasť medzi politickým záväzkom voči zeleni a ekologickou kvalitou skutočne dosiahnutou v teréne.

1.4.3 Participácia občanov

Participácia občanov je v tomto projekte chápaná ako štruktúrované kontinuum zapojenia, nie ako jednorazový akt. Spektrum od pasívneho povedomia až po aktívnu spoluprácu definujú tri úrovne:

Participáciu možno chápať ako proces pozostávajúci z troch úrovní intenzity: informovanie, konzultácia a spolupráca. Na úrovni **informovania** sú zainteresované strany informované, ale nemajú vplyv na rozhodnutia, napríklad prostredníctvom verejných informačných podujatí alebo zverejňovania plánov. **Konzultácia** umožňuje zainteresovaným stranám vyjadriť sa k návrhom, pričom ich pripomienky sa berú do úvahy, čo je bežné napríklad v územných konaniach. **Spolupráca** predstavuje najvyššiu úroveň zapojenia, kde sa zainteresované strany aktívne podieľajú na vývoji, realizácii a implementácii projektov spolu s orgánmi verejnej moci, pričom ich vplyv siaha od spoločnej tvorby návrhov až po významné rozhodovacie právomoci.

Na objasnenie jej rozsahu možno participáciu odlíšiť od súvisiacich pojmov: **občianska participácia** zahŕňa len jednotlivých občanov; **verejná participácia** zahŕňa občanov, organizácie a expertov; zatiaľ čo **úplná participácia** zahŕňa občanov, organizácie, expertov, verejnú správu, politických zástupcov a firmy (Praxishandbuch Partizipation, Mesto Viedeň).

Obidve mestá už využívajú zavedené nástroje participácie, na ktorých tento projekt stavia. Vo Viedni platforma „mitgestalten“ umožňuje digitálnu spoluprácu mestských projektov, „Mitmachbudget“ dovoľuje občanom prideliť finančné prostriedky na susedské iniciatívy a „Masterplan Partizipative Stadtentwicklung“ (Masterplan pre participatívny rozvoj mesta) poskytuje záväzný rámec pre zapojenie občanov do plánovania. V Bratislave sa metódi participácie Metropolitného inštitútu Bratislavy (MIB) – vrátane workshopov o dizajne susedstiev, Zásadných víkendov (víkendové výsadbové podujatia) a programu Adopcie zelene – zdokonaľovala počas šiestich rokov v rámci viac ako 50 projektov. BiodiverCity rozširuje

Tabuľka 2: Tri úrovne participácie občanov – od informovania po spoluprácu

Model participácie: Tri úrovne občianskej angažovanosti			
Úroveň	Cieľ	Možné aktivity	Intenzita
Úroveň 1 Informovanie Občania sú informovaní	Zvyšovanie povedomia verejnosti o projektoch zameraných na biodiverzitu a ich prínosoch; budovanie vedomostnej základne pre budúce zapojenie.	- Informačné tabule na pilotných lokalitách - QR kódy s informáciami o druhoch – Komentované prehliadky a exkurzie - Komunikácia v médiách a na sociálnych sieťach	Nízka
Úroveň 2 Konzultácia Občania môžu prispieť	Aktívne získavať nápady, podnety a spätnú väzbu od občanov; začleňovať lokálne znalosti do rozhodovacieho procesu pri plánovaní a správe.	- Prieskumy a dotazníky - Verejné plánovacie stretnutia - Spolupráca (co-design) online platformy - Participatívny rozpočet	Stredná
Úroveň 3 Spolupráca Občania sa podieľajú na návrhu (spolupráca)	Občania ako rovnocenní spolupracovníci zelených plôch; trvalá zdieľaná zodpovednosť za starostlivosť o verejnú priestranstvá a ich rozvoj.	- Výsadbové podujatia a akcie zamerané na údržbu - Dohody o starostlivosti s občanmi (Stewardship agreements, napr. Adopcia zelene) - Komunitná starostlivosť (Community stewardship)	Vysoká

tieto existujúce nástroje so špecifickým zameraním na biodiverzitu.

1.4.4 Dva kľúčové subjekty pre participáciu v Bratislave a vo Viedni

- **Metodika participácie MIB (Bratislava)**

Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB) je orgánom strategického plánovania a tvorby mesta Bratislavy a ústredným inštitucionálnym partnerom pre všetky aktivity zapájania občanov, vrátane komunikačnej stratégie mesta v oblasti mestskej biodiverzity. Jeho Sekcia participácie a urbánnych štúdií za šesť rokov zrealizovala viac ako 50 participatívnych projektov, do ktorých sa zapojilo vyše 100 000 ľudí, čo dokazuje, že občianska angažovanosť vo veľkom meradle je v mestskom plánovaní dosiahnuteľná. Tieto skúsenosti poskytujú silnú platformu na integráciu zamerania projektu BiodiverCity, pričom prepájajú expertné znalosti MIB v oblasti participácie s kompetenciami Oddelenia tvorby zelene v oblasti biodiverzity a ekologickými znalosťami združení BROZ – ochrana prírody a DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie. Infraštruktúru participácie MIB reprezentuje jeho vlajkový program Mesto pre deti. Program, do ktorého je zapojených viac ako 30 škôl, kombinuje zlepšovanie bezpečnosti dopravy s revitalizáciou verejných priestranstiev, pričom zapája deti, rodičov a obyvateľov susedstiev do participatívnych aktivít prispôsobených ich veku. Fyzické zásahy v okolí škôl zvýšili podiel

okolitej zelene, zatiaľ čo sprievodné iniciatívy – vrátane Pešibusu, Ulic na hranie a 15 komunitami vyžiadanych „play boxov“ (herných boxov) – ukazujú, že participatívne formáty môžu podnietiť zmenu správania na úrovni susedstiev.

- **Gebietsbetreuung Stadterneuerung a adopcia zelene (Viedeň)**

Viedenská Gebietsbetreuung Stadterneuerung (Mestská obnova a správa území) – sieť decentralizovaných susedských servisných centier pokrývajúcich všetky hlavné obvody – poskytuje kľúčovú mestskú infraštruktúru pre mobilizáciu komunity a starostlivosť o priestor (stewardship). Gebietsbetreuung, pôsobiaca viac ako 25 rokov, spája obnovu susedstiev s angažovanosťou komunity, pričom podporuje obyvateľov pri spoločnej správe verejných priestranstiev, posilňuje sociálnu súdržnosť a realizuje drobné vylepšenia v mestskom prostredí.

Programy ako Program adopcie zelene (Green Space Adoption Programme), ktorý umožňuje komunitným skupinám a školám prevziať dlhodobú zodpovednosť za konkrétne verejné zelené plochy, tvoria model, na ktorom BiodiverCity stavia svoj formalizovaný rámec starostlivosti. Projekt rozširuje tento prístup o špecifické kritériá pre biodiverzitu, protokoly monitorovania a právne podložené dohody, čím priamo prepája susedskú starostlivosť s ekologickými výsledkami.

2 Analýza súčasného stavu

2.1 Kľúčové výzvy

2.1.1 Fragmentované biotopy a fragmentovaný manažment v mestách

Mestské makro – a mikrobiotopy sú priestorovo oddelené budovami, cestami a nepriepustnými povrchmi. Bez dostatočnej siete malých zelených plôch, ktoré by slúžili ako „nášľapné“ biotopy (stepping-stone biotopes), druhy nemôžu migrovať a šíriť sa – čo vytvára skôr izolované biotopy (sink habitats) než funkčné ekologické koridory. Zelené plochy často čelia štrukturálnemu nesúladu: zatiaľ čo jednotlivé parky a záhrady môžu byť dobre spravované, spojivové tkanivo medzi nimi je fragmentované a ekologicky chudobné.

Táto ekologická fragmentácia sa často prejavuje administratívnou fragmentáciou. Vo Viedni pôsobia oddelenia MA 42 (Viedenské mestské záhrady, zodpovedné za parky a uličnú zeleň), MA 28 (Správa a výstavba ciest, zodpovedná za cestnú infraštruktúru) a MA 22 (Ochrana životného prostredia, zodpovedná za ochranu prírody) pod samostatnými mandátmi a rozpočtami. Spoločné projekty – ako napríklad výsadba v uliciach orientovaná na biodiverzitu – si vyžadujú medziodborovú koordináciu, ktorá nemá formálne inštitucionálne zázemie. V Bratislave vytvárajú prekrývajúce sa kompetencie medzi MIB,

Oddelením tvorby zelene, pamiatkovým úradom a jednotlivými mestskými časťami paralelné rozhodovacie procesy, ktoré sa málokedy stretávajú. Na rakúskej štátnej úrovni fungujú pod samostatnými rozpočtami Burghauptmannschaft Österreich (zástupca vlastníka historických budov a záhrad), Österreichische Bundesgärten (Rakúske spolkové záhrady, údržba historických záhrad a parkov) a Bundesdenkmalamt (Spolkový pamiatkový úrad).

Dôsledok je vo všetkých prípadoch rovnaký: fragmentácia správy (governance) systematicky znevýhodňuje manažment orientovaný na biodiverzitu, ktorý je zo svojej podstaty multifunkčný a medziodborový.

2.1.2 Historické záhrady – pamiatky a príroda v protiklade

Podľa Florentskej charty ICOMOS (1981) sú „...historické záhrady definované ako architektonické a záhradnícke kompozície verejného záujmu z historického alebo umeleckého hľadiska.“ Preto sa považujú za pamiatky. BiodiverCity pracuje so širšou definíciou: historické záhrady sú chápané

ako živé kultúrne krajiny, ktoré prispievajú k mestskej ekológii a musia reagovať na pamiatkové záväzky, ako aj na funkčné požiadavky adaptácie na zmenu klímy a biodiverzitu. Pre zapojenie do tohto projektu sa nevyžaduje oficiálny status pamiatky – dôležitá je prítomnosť navrhutej, ohraničenej krajiny s identifikovateľnými pamiatkovými hodnotami.

Konflikt medzi ochranou kultúrneho dedičstva a manažmentom biodiverzity sa často považuje za jednu z najostrejších systémových bariér v oblasti historických záhrad. Faktom je, že zákon o ochrane pamiatok a zákon o ochrane prírody fungujú v odlišných právnych rámcoch s rôznymi orgánmi, časovými harmonogramami a – často – odlišnými víziami toho, ako by mala historická záhrada vyzerieť. To vedie k situácii, v ktorej majú obe strany technicky pravdu, ale stáva sa veľmi náročným podniknúť koherentné kroky.

Hlavným problémom nie je samotná existencia pamiatkovej ochrany – je ním absencia spoločných rámcov toho, čo znamená „ochrana“ v meniacich sa podmienkach súčasnej klimateckej krízy a krízy biodiverzity.

Vo Viedni je zodpovedná Burghauptmannschaft Österreich, ktorá spravuje niekoľko federálnych pamiatok, ako napríklad komplex Hofburg, podliehajúcich prísnyim pravidlám pamiatkovej ochrany, pričom čelí narastajúcim výzvam spojeným s biodiverzitou a klimateckou odolnosťou. V Bratislave požiadavky na schvaľovanie zo strany pamiatkového úradu spomaľujú adaptačné opatrenia v záhradách, ktorým by prospeli okamžité zásahy súvisiace s klímou.

Problém izolovaného fungovania („silo efekt“) sa prejavuje v dvoch rovinách. Horizontálne definujú oddelenia na rovnakej administratívnej úrovni úspech odlišne: pamiatkové orgány merajú autenticitu a štandardy konzervácie; environmentálne agentúry uprednostňujú zdravie ekosystémov a klimateckú odolnosť; oddelenia cestovného ruchu sledujú počet návštevníkov a príjmy; a orgány mestského plánovania sa zameriavajú na bývanie a mobilitu. Keďže tieto mandáty sú málokedy zosúladené, ochrana historickej krajiny môže byť v konflikte s cieľmi adaptácie na klímu a ciele v oblasti biodiverzity môžu obmedzovať prístup alebo spôsoby využívania, ktoré vyžaduje cestovný ruch alebo rekreácia. Každé oddelenie si plní svoj vlastný zákonný mandát – ale tieto mandáty sú štrukturálne nesúladné.

Tabuľka 3: Horizontálne izolované celky (silo efekt) vznikajú medzi agentúrami pôsobiacimi na rovnakej administratívnej úrovni. V oblasti historických záhrad sú zvyčajne v hre nasledujúce mandáty:

Orgán / Agentúra	Typické zameranie	Kritériá úspechu
Pamiatkový úrad	Autenticita, konzervačné štandardy, reverzibilita zásahov, minimálne zásahy, zachovanie súčasného stavu (status quo)	Žiadna strata pamiatkovej podstaty; estetika, autenticita, odborné posudky
Orgán ochrany prírody	Ekosystémové funkcie, indexy biodiverzity, kvalita biotopov	Počty druhov, druhy z Červeného zoznamu, výsledky monitoringu
Správa zelene	Prevádzka, bezpečnosť pohybu, estetická kvalita, spokojnosť používateľov	Miera sťažností, náklady na údržbu na m ²
Agentúra pre cestovný ruch / Hospodárska agentúra	Počet návštevníkov, budovanie značky (branding), výnosy, medzinárodný profil	Vstupenky, prenocovania, mediálny dosah, výdavky turistov
Mestské plánovanie / Infraštruktúra	Využitie územia, zahusťovanie, mobilita, rast	Súlad s územným plánovaním, ukazovatele dostupnosti infraštruktúry
Veda / Výsk	Evidence base, long-term monitoring, knowledge transfer	Publications, data depth, methodological validity

Vertikálne sa správa dedičstva a prírody ťahne cez lokálnu, regionálnu, národnú a niekedy aj medzinárodnú úroveň – každá s inými prioritami a časovými horizontmi. Národné ochranné rámce a medzinárodné dohovory stanovujú štandardy, ktoré môžu byť na lokálnej úrovni finančne nepokryté. Miestne komunity môžu klásť odpor pravidlám ochrany v štýle „zhora-nadol“, ktoré ignorujú potreby na úrovni susedstiev. Regionálne rozvojové plány môžu prevážiť nad špecifickými pamiatkovými alebo ekologickými hodnotami lokalít. Výsledkom je nekonzistentnosť politík, a to aj vtedy, keď všetky úrovne formálne podporujú rovnaké ciele.

Tieto štrukturálne nesúlady sú posilňované rozpočtovými silami: finančné toky sú účelovo viazané buď na kultúru, životné prostredie, alebo cestovný ruch, čo sťažuje financovanie prierezových projektov. A sú prehlbované vedomostnými silami: historici, ekológovia, plánovači a ekonómovia pracujú s odlišnými epistemológiami a štandardmi dokazovania, takže kultúrne hodnoty môžu byť v environmentálnych posúdeniach zamietnuté ako subjektívne, zatiaľ čo ekologické prahy sú pri projektoch opätovného využitia pamiatok ignorované. Prelomenie týchto síl si vyžaduje nielen koordinačné mechanizmy, ale aj spoločné analytické rámce.

2.1.3 Obmedzené zdroje

Vysoko fragmentované, maloformátové a multifunkčné plochy zelene, ktoré sú často územne určené na podporu rozmanitých ekologických a sociálnych funkcií, vyžadujú špecializovanú údržbu. To vedie k vyššej prevádzkovej zložitosti, zvýšeným časovým nárokom a vyšším nákladom, najmä počas prechodnej fázy. V dôsledku toho existuje štrukturálna preferencia pre režimy správy zahŕňajúce pravidelné kosenie a tradičnú okrasnú výsadbu. V Bratislave je údržba zelene z veľkej časti zadávaná

externým dodávateľom na základe zmlúv, ktoré ponechávajú len malý priestor pre odchýlky od štandardných postupov smerom k podpore biodiverzity.

Toto obmedzenie zdrojov však môže byť strategickou príležitosťou: Formalizovaná občianska správa (citizen stewardship) – kde komunitné skupiny preberajú definované zodpovednosti za údržbu konkrétnych zelených plôch – môže rozšíriť efektívnu kapacitu správy mesta bez nárokov na dodatočný rozpočet.

2.1.4 Manažment očakávaní pri údržbe historických záhrad

Správa historických záhrad zahŕňa hlboko zakorenené presvedčenia o tom, čo a akým spôsobom by sa malo zachovať. Často sa stretávame s piatimi mylnými predstavami o správe, z ktorých každá vyvoláva špecifické napätie vo vzťahu k cieľom v oblasti biodiverzity:

- Dogma fixácie: presvedčenie, že záhrada musí zostať „zmrazená“ v konkrétnom historickom momente.
- Formálno-estetické dogma: uprednostňovanie geometrických tvarov a vizuálnej úhladnosti pred ekologickou funkciou.
- Dogma botanickej čistoty: autenticita je definovaná „správnymi“ druhmi v zmysle monumentalistického prístupu.
- Dogma ochrany prostredníctvom kontroly: predpoklad, že správna údržba záhrady si vyžaduje maximálny zásah – intenzívne cykly kosenia, silný rez a chemické ošetrovanie. Paradoxným dôsledkom je, že pamiatková ochrana sa stotožňuje s minimálnym zásahom, hoci si v skutočnosti vyžaduje postupy intenzívnej kontroly.

Okrem týchto mylných predstáv sa často prehliaha, že ochrana historických záhrad a parkov nebráni zmenám.

Zmeny sa musia riadiť pravidlami definovanými v pamiatkovom zákone a ich realizovateľnosť sa líši podľa typu záhrady: napríklad záhrady viedenského cisárskeho paláca (Hofburg) čelia prísnejším obmedzeniam kvôli svojej reprezentatívnej funkcii. Kľúčovou zásadou však nie je absencia zmeny, ale jej smerovanie. Historické záhrady boli navrhnuté ako multifunkčné systémy – štruktúry ich korún poskytovali tiež a cirkuláciu vzduchu, ich druhová rozmanitosť zabezpečovala odolnosť a vodné prvky regulovali mikroklimatické podmienky. Konzervovanie toho, „ako záhrada fungovala ako systém“, zaisťuje, že tieto ekologické a klimatické funkcie pokračujú aj v rámci pamiatkového zákona.

2.1.5 Spoločenská akceptácia a fenomén „zanedbaného vzhľadu“

Jednou z najpriamejších hrozieb pre manažment orientovaný na biodiverzitu nie je inštitucionálna bariéra, ale bariéra spoločenská. Keď občania vnímajú mozaikové kosenie, ponechané mŕtve drevo alebo lúky s divými kvetmi ako zanedbanosť, vytvárajú politický tlak na návrat k pôvodnému stavu. Príkladom bol neúspech skúšobného mozaikového kosenia v Sade Janka Kráľa v Bratislave: ekologicky správny zásah bol ukončený, pretože komunikácia zlyhala pri formovaní očakávaní verejnosti ešte pred samotnou realizáciou.

Systémové ponaučenie: ekologická transformácia nemôže predbehnúť verejné porozumenie. Spoločenská akceptácia sa musí budovať pred a počas realizácie, nie až po nej.

2.1.6 Nedostatok odborných znalostí a protichodné požiadavky

V Bratislave potvrdil komplexný prieskum realizovaný združením BROZ na jeseň 2024 v rámci projektu BiodiverCity medzi správcami zelene, že primárnymi bariérami manažmentu biodiverzity nie je nedostatok politickej vôle, ale nízka prestíž záhradníckych profesií, chronický nedostatok finančných zdrojov a absencia dlhodobých plánov starostlivosti. Respondenti opakovane uvádzali rozpočtové obmedzenia ako hlavný dôvod neschopnosti zavádzať kvalitné, prírode blízke opatrenia. Väčšina správcov funguje bez formalizovaných plánov dlhodobej údržby, čo prehľbuje priepasť medzi strategickými víziami Metropolitného inštitútu Bratislavy (MIB) a realitou každodennej údržby zelene. Tento deficit vedomostí a kapacít sa ťahne všetkými odbornými úrovňami – od krajinných architektov a plánovačov až po pracovníkov údržby. Nízka prestíž ekológie ako profesie na Slovensku v kombinácii s obmedzenou ponukou ďalšieho vzdelávania vytvára systémovú trhlinu v schopnostiach (capability gap).

Rozhovory uskutočnené vo Viedni, takisto v rámci projektu BiodiverCity, ukázali, že efektívna správa zelene je výsledkom spoločného úsilia rôznych zainteresovaných strán. Kľúčom je rovnováha medzi štandardizovaným plánovaním a flexibilnou adaptáciou. Riešenie výziev, ako sú rozpočtové obmedzenia, vandalizmus a konfliktné záujmy, si vyžaduje inovatívne riešenia a silné zapojenie komunity. Cielené školenia a iniciatívy na

zdieľanie vedomostí môžu zainteresovaným stranám umožniť vytvárať a udržiavať udržateľné, druhovo rozmanité a obľúbené mestské zelené plochy.

V oboch mestách čelia riadiace orgány súčasne protichodným požiadavkám: organizácie cestovného ruchu chcú atraktívne vizuálne zážitky; orgány ochrany životného prostredia chcú ekologickú bohatosť; pamiatkové úrady chcú autentickú obnovu; obyvatelia chcú poriadok a bezpečnosť. Bez inštitucionálnych rámcov, ktoré by tieto požiadavky zosúládili, sa jednotliví správcovia uchýľujú k ceste najmenšieho odporu – a táto cesta je len málokedy priaznivá pre biodiverzitu.

2.1.7 Územný tlak a intenzifikácia zástavby

Mestská zeleň čelí v mestách rastúcej konkurencii zo strany bývania, dopravnej infraštruktúry a komerčnej výstavby. Počet obyvateľov Viedne prekročil dva milióny a predpokladá sa, že do roku 2040 dosiahne 2,2 milióna, čo zvyšuje tlak na dostupnú pôdu. Viedenský plán rozvoja mesta STEP 2025 na to reaguje prechodom od rozširovania mesta smerom von k vnútornému zahusťovaniu – nebudú sa určovať žiadne nové rozsiahle rozvojové plochy na okraji mesta. Namiesto toho sa nevyužívané lokality, ako sú napríklad bývalé železničné stanice, premieňajú na zmiešané štvrte.

Takéto stratégie zahusťovania prinášajú pre biodiverzitu ochranné mechanizmy aj riziká. Na strane ochrany sa Viedeň právne zaväzuje zachovať aspoň 50 % svojho územia ako zeleň a pri novej výstavbe uplatňuje povinný Index zelene a hospodárenia s dažďovou vodou (Green Space and Rainwater Management Factor). Na strane rizika však intenzívnejšie využívanie územia v rámci existujúcejestskej štruktúry zvyšuje tlak na malé, fragmentované zelené plochy, ktoré slúžia ako ekologické nášlapné kamene – teda práve na tie priestory, ktoré sú pre sieťestskej biodiverzity najdôležitejšie.

V Bratislave vytvára rýchly rozvoj v širšej metropolitnej oblasti porovnateľné napätie medzi stavebnou činnosťou a zachovaním zelene. Bez proaktívneho začlenenia kritérií biodiverzity do územného plánovania spôsobí zahusťovanie eróziu ekologickej konektivity, od ktorej závisia stratégie biodiverzity oboch miest.

2.1.8 Dopady klimatickej zmeny na plochy verejnej zelene a historické záhrady

Zeleň je už v súčasnosti výrazne ovplyvnená zmenou klímy a miera tohto vplyvu sa zrýchľuje. Medzi kľúčové vplyvy pozorované v lokalitách projektových partnerov patria:

- Tepelný stres oslabuje rastliny a zvyšuje ich úmrtnosť.
- Strata tieňa a ochladzovacích funkcií vytvára v hustejestskej zástavbe spätnú väzbu prehrievania.
- Dlhotrvajúce sucho vedie k dehydratácii pôdy, poškodeniu koreňov a zrýchlenému úbytku starých stromov.
- Prívalové dažde spôsobujú eróziu pôdy.
- Invázne druhy využívajú klimatický stres na vytlačenie pôvodných druhov.

2.2 Príležitosti a impulzy

2.2.1 Rastúce environmentálne povedomie verejnosti

V oboch mestách je zrejmy významný a rastúci záujem občanov o mestskú prírodu. V Bratislave programy ako 10 000 stromov, program adopcie zelene a entomologické prechádzky organizované združením BROZ ukazujú, že dopyt verejnosti po aktívnom environmentálnom zapojení existuje a narastá.

Vo Viedni poskytuje Gebietsbetreuung Stadterneuerung (miestna správa obnovy mesta) decentralizovanú mobilizačnú sieť pokrývajúcu všetky hlavné obvody. Komunitné záhrady, Pflanzpatenschaften (programy patronátu nad rastlinami) a Mitmachbudget (participatívny rozpočet) vytvorili skúsený občiansky sektor pripravený prevziať formálnejšie úlohy v rámci správy zelene.

2.2.2 Strategický impulz

Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030 a Nariadenie o obnove prírody (Nature Restoration Law) vytvárajú regulačný impulz, vďaka ktorému je mestský manažment orientovaný na biodiverzitu nielen politicky žiadúci, ale aj právne očakávaný.

2.2.3 The Prínos spolupráce medzi mestami

Spolupráca a výmena vedomostí medzi partnerskými mestami ponúkajú obrovský potenciál. Keď sú metódy vystavené záťažovému testu v druhom meste s odlišnými inštitúciami, právnymi rámcami a občianskou kultúrou, výsledná základňa dôkazov sa stáva oveľa robustnejšou a prenosnejšou, než by mohol dosiahnuť akýkoľvek pilotný projekt v rámci jedného mesta. Spolupráca tiež vytvára vnútorný mechanizmus zodpovednosti: externá koordinácia vyžaduje, aby každé mesto najprv zosúladiť svoje vlastné riadenie, čím sa urýchľuje medziodborová reforma, ktorú manažment biodiverzity vyžaduje.

Partnerské mestá Viedeň a Bratislava môžu naznačiť, ako by raz mohlo vyzeráť ambiciózne partnerstvo: od synchronizovaných dopravných sietí a spoločnej ochrany

zelených pásov pozdĺž Dunajských luhov až po zdieľané digitálne mestské modely simulujúce cezhraničné klimatické dopady a stálu Cezhraničnú plánovaciu radu zosúladujúcu normy pre infraštruktúru a výstavbu. V oblasti biodiverzity by sa táto vízia mohla pretaviť do koordinovaného manažmentu ekologických koridorov, spoločného monitorovania zdieľaných zelených pásov (ako je región Marchfeld) a prenosu participatívnych modelov správy zelene medzi mestami.

2.2.4 Mestské pamiatky ako prvok kvality života a klimatický prínos

Mestské oblasti v celej Európe sa často prekrývajú s centrami biodiverzity aj s územiaми bohatého kultúrneho dedičstva. Historická mestská krajina – záhrady, parky, stromoradia a samotná mestská štruktúra – funguje ako nositeľ ekologických poznatkov a praktických nástrojov adaptácie na zmenu klímy. Mestá boli historicky formované tak, aby reagovali na svoje regionálne klimatické podmienky: úzke uličky a usmernené osi zlepšovali cirkuláciu vzduchu; koruny stromov poskytovali tieň; vodné prvky zmierňovali mikroklimatické podmienky. Tieto princípy navrhovania neboli koncipované ako klimatické opatrenia, ale fakticky tak fungovali – a ich účinnosť sa dnes, keď mestá čelia rastúcim teplotám, znovu objavuje.

Storočia urbanizácie a zhusťovania mestskej zástavby však tieto mechanizmy postupne oslabili. Pôvodná urbanistická štruktúra bola narušená, čo viedlo k obmedzeniu prirodzeného prúdenia vzduchu. Tradičné tieniace prvky boli odstránené. Zvýšené solárne zaťaženie už nie je možné dostatočne odvádzať, čo vedie k zintenzívneniu tepelného stresu v mestách – najmä v pamiatkových lokalitách, kde dominujú nepriepustné povrchy a hustá zástavba.

Historické záhrady a parky patria k najúčinnnejším dostupným infraštruktúram na ochladzovanie miest – ich zachovanie a ekologické zhodnotenie prinášajú merateľné výhody pre adaptáciu na zmenu klímy (pozri Prílohu B).

2.3 Strategický rámec

Projekt BiodiverCity je zasadený do súboru vzájomne prepojených strategických rámcov na úrovni EÚ, národnej a miestnej úrovne a je navrhnutý tak, aby ich uvádzal do praxe. Nasledujúca tabuľka uvádza výber stratégií, ktoré

sa najpriamejšie týkajú správy verejnej zelene, zapojenia komunity a mestskej biodiverzity. Úplný prehľad všetkých identifikovaných stratégií nájdete v Prílohe A.

Tabuľka 4: Projekt BiodiverCity v rámci viacúrovňového strategického rámca. Prehľad relevantných stratégií. Rozsiahlejší zoznam nájdete v Prílohe A.

Úroveň	Dokument	Relevantnosť pre projekt BiodiverCity
 EU	Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030	Ochrana 30 % územia; cieľ pre mestskú biodiverzitu
 EU	Nariadenie o obnove prírody (2024)	Právne záväzné ciele obnovy mestských ekosystémov
 EU	Správa OMC	Posilňovanie odolnosti kultúrneho dedičstva voči zmene klímy
 Národná úroveň	Rakúska stratégia biodiverzity 2030+	Ochrana pôvodných druhov; prírode blízka správa verejných plôch – 80 % verejnej zelene a 50 % verejnej zelene pozdĺž dopravných trás
 Viedeň	Sektorová koncepcia zelene a otvorených priestranstiev (STEP 2025)	Min. 50 % podiel zelene; požiadavka na odstránenie nepriepustných povrchov
 Viedeň	Hlavné zásady pre viedenskú zeleň	Pôvodné druhy, prirodzený dizajn a štrukturálne prvky ako štandard pre mestskú zeleň.
 Viedeň	Stratégia „Inteligentné klimatické mesto“ mesta Viedeň	Biologická rozmanitosť ako súčasť širších cieľov v oblasti prispôsobovania sa zmene klímy
 Viedeň	Praktická príručka pre participáciu mesta Viedeň	Metódy, opatrenia a praktické skúsenosti pre zamestnancov viedenského magistrátu a plánovačov v oblasti aktívneho zapájania občanov.
 Národná úroveň	Zákon o ochrane prírody a krajiny	Ochrana mestskej zelene; monitoring biodiverzity
 Bratislava	Strategický plán Bratislava 2030	Participácia občanov a riešenia blízke prírode ako prierezové priority
 Bratislava	Princípy a štandardy mestskej zelene	Ekologická správa zelene a prírode blízky dizajn
 Bratislava	Klimatický plán – Zelenšia a zdravšia Bratislava	Klimatická odolnosť prostredníctvom zelenej infraštruktúry
 Bratislava	Participatívne plánovanie a grantová schéma „Mesto pre ľudí“	Spolupráca medzi mestom a obyvateľmi, posun od konzultácií k aktívnej spolupráci mestského prostredia.

Bratislava a Viedeň už majú vypracovaných niekoľko usmernení a stratégií zameraných na udržateľnú a ekologickú správu zelene. Tie zároveň poskytujú rámec pre navrhovanie zelených plôch v rámci projektu. Viaceré z týchto rámcov stanovujú konkrétne, kvantifikovateľné ciele, ktoré priamo definujú tento strategický dokument (pozri Tabuľku 3 a Prílohu A).

Napríklad opatrenie Rakúskej stratégie biodiverzity 2030+ na zníženie využívania a fragmentácie krajiny predpokladá, že najmenej 80 % verejnej zelene v obytných zónach a aspoň 50 % verejnej zelene pozdĺž dopravných

trás bude navrhnutých prírodným spôsobom s využitím pôvodných rastlín vhodných pre danú lokalitu. Viedenský Sektorový koncept zelene a otvorených priestorov STEP 2025 zaväzuje mesto zachovať aspoň 50 % podiel zelene a vyžaduje uplatňovanie Indexu zelene a hospodárenia s dažďovou vodou pri každej novej výstavbe. Hlavné zásady pre viedenskú zeleň stanovujú minimálne rozmery pre výsadbové jamy stromov a záhony a nariaďujú používanie pôvodných druhov ako štandard. Viedenská stratégia mestskej tepelnej zelene (UHI) cieľi na rozšírenie verejnej zelene o 400 000 m² a vyžaduje vysokokvalitné zelené plochy v dosahu 250 metrov od každého obyvateľa.

Bratislavská iniciatíva 10 000 stromov stanovuje trojročný cieľ výsadby a PHSR Bratislava 2030 vyžaduje, aby aspoň 80 % verejnej zelene v obytných zónach a 50 %

pozdĺž dopravných trás bolo spravovaných ekologicky. Táto stratégia je navrhnutá tak, aby priamo prispievala k dosiahnutiu týchto cieľov.

2.4 Otvorené otázky v oblasti riadenia

Tri nevyriešené otázky v súčasnom systéme riadenia obmedzujú implementáciu existujúcich stratégií v oboch mestách:

- **Zodpovednosť a právny rámec pre správu (stewardship):** Chýbajúce štandardizované zmluvy v súčasnosti znamenajú, že skupiny občanov, ktoré chcú udržiavať verejnú zeleň, nemajú jasný právny základ. To obmedzuje rozsah a trvácnosť zapojenia komunity.
- **Zjednodušenie právnych predpisov:** Existujúce postupy pre schvaľovanie, výmenu rastlín a realizáciu opatrení na podporu biodiverzity sú nastavené pre profesionálnych dodávateľov. To vedie ku konkrétnym problémom pri riešení rizík a zodpovednosti a zároveň vytvára neúmerné bariéry pre dobrovoľnícke skupiny a mimovládne organizácie, ktoré by chceli podporiť prevádzkové úlohy.

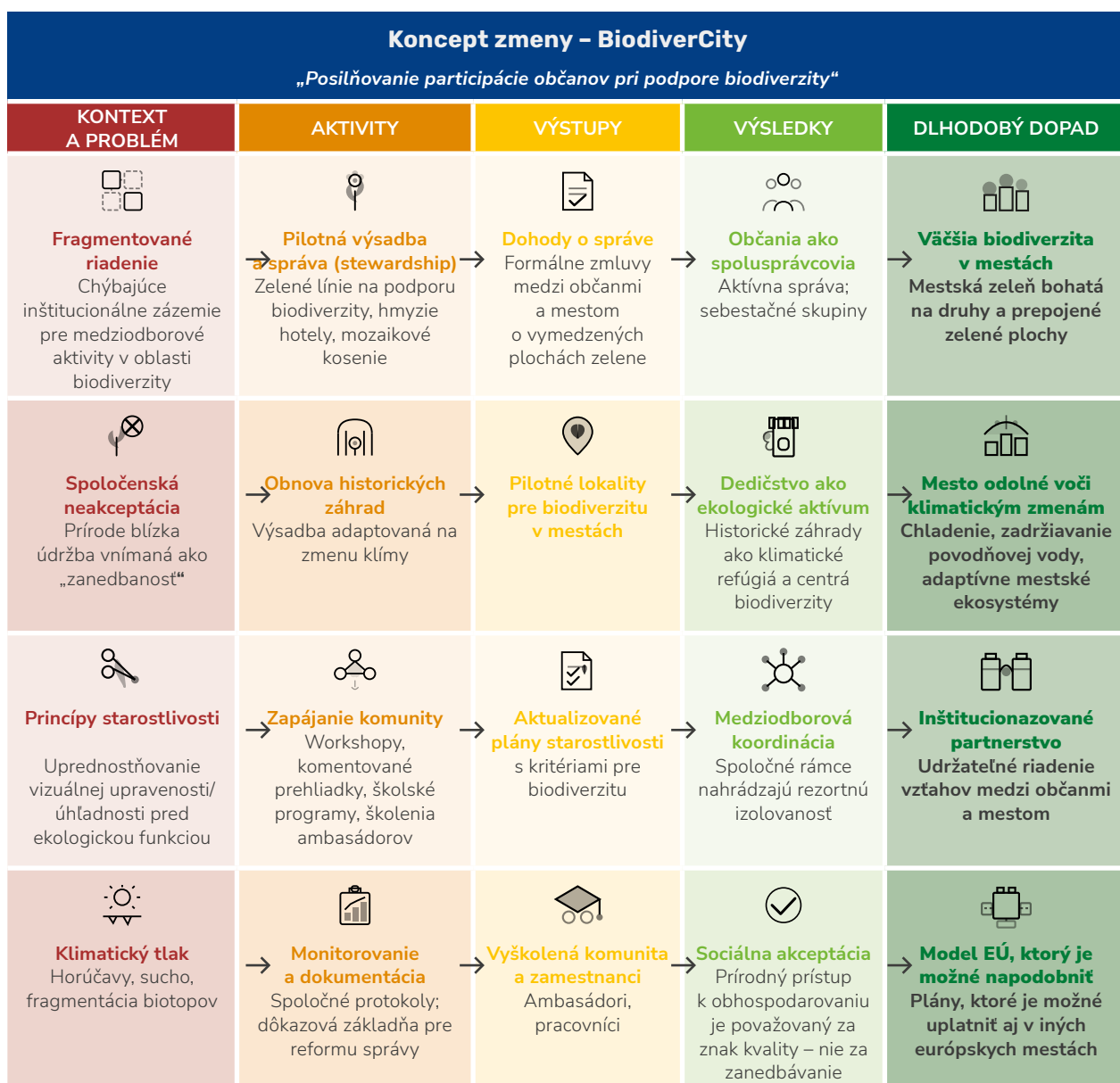
- **Kontinuita financovania:** Investície do biodiverzity realizované v rámci projektových cyklov musia byť prepojené s pravidelnými a štátnymi rozpočtovými kapitolami, aby sa zabezpečila udržateľnosť po skončení projektu. Mechanizmy pre tento prechod v súčasnosti neexistujú.

3 Hlavný cieľ

„Posilňovanie participácie občanov pri podpore biodiverzity mestskej zelene“

Nadradeným cieľom je posilniť participáciu občanov v záujme biodiverzity: aktívne zapojiť obyvateľov do zlepšovania biodiverzity v mestských zelených priestoroch – od verejných parkov až po historické záhrady – a povzbudiť ich k udržateľnému prispievaniu k ochrane týchto prírodne rozmanitých území. Tento cieľ sa napĺňa prostredníctvom praktických aktivít v oblasti ochrany prírody, dobrovoľníctva a emocionálne pútavej komunikácie, ktoré budujú dlhodobý záväzok.

Stratégia integruje zvyšovanie povedomia, environmentálne vzdelávanie a praktické kompetencie pre realizáciu aktivít na všetkých úrovniach zapojenia – od študentov a obyvateľov až po zamestnancov štátnej správy a komunitných správcoz zelene. Ponúka jasné spôsoby, ako urobiť mestskú zeľň priaznivejšiu pre biodiverzitu. Zároveň podporuje kooperatívne mestské plánovanie, v ktorom sa spájajú samosprávy, odborníci (vrátane pamiatkárov) a občania pri navrhovaní a správe druhovo rozmanitej mestskej krajiny odolnej voči zmene klímy.

Obrázok 1: Teória zmeny – od výziev k dlhodobému vplyvu

4 Špecifické ciele

Celkový cieľ sa realizuje prostredníctvom troch vzájomne prepojených špecifických cieľov, z ktorých každý sa zameriava na iný aspekt riadenia a implementácie tejto úlohy.

4.1 Podpora participácie občanov pri zvyšovaní biodiverzity mestskej zelene

Prvým cieľom je aktivovať občanov ako priamych aktérov pri zlepšovaní biodiverzity v rámci mestskej zelene, predovšetkým na verejných plochách v správe mesta. Zapojenie je štruktúrované do troch vzájomne sa posilňujúcich úrovní:

- Praktická ochrana prírody a správa (stewardship), prostredníctvom ktorej sa obyvatelia starajú o zelené plochy, spolunavrhujú ich a monitorujú.
- Rozmanité komunikačné formáty a kontaktné miesta nad rámec tradičnej osvetu, ktoré spájajú biodiverzitu s každodennými ľudskými témami, ako sú história, umenie a identita susedstva, čím sa participácia stáva osobne zmysluplnou a prístupnou pre rôzne cieľové skupiny.
- Environmentálne vzdelávanie pre školy a komunity, ktoré buduje ekologickú gramotnosť a praktické zručnosti pre ďalšiu generáciu správcov mestskej prírody.

Úspech si vyžaduje nielen oslovenie občanov, ale aj udržanie ich záujmu po skončení jednotlivých podujatí. Tento špecifický cieľ preto zahŕňa aj inštitucionálny rozmer: vytváranie formálnych dohôd o správe medzi skupinami občanov a samosprávami alebo pamiatkovými úradmi a organizáciami, a zároveň školenie manažérov a pracovníkov zelene, aby participáciu občanov skôr uľahčovali, než nahrádzali. Tým vzniká funkčné partnerstvo, v ktorom informovaní občania a profesionálni správcovia spoločne spravujú vymedzené zelené plochy na základe jasných spoločných dohôd.

4.2 Podpora biodiverzity mestskej zelene

Druhým cieľom je posilniť transformáciu mestskej zelene – najmä verejných plôch v správe mesta, ako aj historických záhrad – na aktívne spravované, klimaticky odolné a monitorované súčasti mestskej ekológie. Konkrétne to znamená:

- Zavádzanie výsadby orientovanej na biodiverzitu a prispôsobenej zmene klímy vo verejnej zeleni, pričom v prípade historických záhrad sa dodatočne zohľadňujú pamiatkovo významné exempláre.
- Manažment štrukturálnych prvkov – ako sú mŕtve drevo, nepokosené okraje trávnikov, vodné (retenčné) prvky – ako legitímnych prejavov adaptačnej praxe.
- Tvorba spoločných protokolov, napríklad s príslušnými oddeleniami alebo správcami záhrad, ktoré umožnia implementáciu opatrení na podporu biodiverzity ako doplnok k regulačným požiadavkám, a nie v rozpore s nimi.

Komunikačný rozmer tohto cieľa je rovnako dôležitý. Najmä historické záhrady ponúkajú jedinečne presvedčivý naratív pre komunikáciu o biodiverzite. Ich dlhá história, kultúrny význam a vizuálna bohatosť z nich robia ideálne miesta na oslovenie publika, ktoré nemusí reagovať na abstraktné ekologické argumenty. Projekt BiodiverCity využíva komentované prehliadky, workshopy, vizualizácie „pred a po“ a zapojenie komunity do obnovy ako nástroje na budovanie celospoločenskej akceptácie manažmentu orientovaného na biodiverzitu.

4.3 Podpora kooperatívneho mestského plánovania vo Viedni a Bratislave

Tretí cieľ je najmenej viditeľný, ale štrukturálne najdôležitejší: vytvorenie trvalých inštitucionálnych podmienok pre participáciu občanov zameranú na biodiverzitu. Projekt BiodiverCity má za cieľ implementovať kooperatívne mestské plánovanie vo Viedni a Bratislave prostredníctvom aktívneho zapojenia občanov, komunitných skupín, škôl a ekologických odborníkov spolu s príslušnými oddeleniami do spolunavrhovania, správy a starostlivosti o mestskú zeleň. Okrem toho si vyžaduje zapojenie aktérov z oblasti pamiatkovej ochrany, ako sú Burghauptmannschaft Österreich, Bundesdenkmalamt, Bundesgärten a ďalší, a to na základe špecifických dohôd.

Dosiahnutie tohto cieľa si vyžaduje budovanie medzi-odborových pracovných vzťahov v rámci každého mesta, zavedenie spoločných monitorovacích protokolov, ktoré prenesú odporúčania pre manažment do operatívneho rozhodovania, a – na bilaterálnej úrovni – vytvorenie formalizovaných mechanizmov výmeny medzi Viedňou a Bratislavou, ktoré budú pokračovať dlhodobo. Kombináciou participatívneho zapojenia s koordinovaným riadením, monitorovaním a právne ukotvenými rámcami tento cieľ zabezpečuje, že iniciatívy v oblasti biodiverzity budú udržateľné, podložené dôkazmi a plne integrované do dlhodobého mestského a cezhraničného plánovania.

Výsledky a poznatky získané z projektu BiodiverCity majú uľahčiť implementáciu podobných iniciatív v iných mestách, mestských kontextoch a historických záhradách.

4.3.1 Cezhraničný rozmer

Cezhraničné riadenie (governance) môže vytvoriť silné inštitucionálne stimuly tým, že vyžaduje od miest vnútornú koordináciu predtým, než nadviažu externú spoluprácu. To urýchljuje reformu riadenia a posilňuje strategické plánovanie. Takáto spolupráca otvára širšie možnosti, vrátane koordinovanej správy spoločných zelených pásov a ekologických koridorov, vývoja spoločných digitálnych plánovacích nástrojov pre monitorovanie infraštruktúry a životného prostredia, ako aj zriadenia stálych cezhraničných plánovacích rád na zosúladenie predpisov, harmonogramov rozvoja a štandardov pre zelené priestranstvá. Tieto štruktúry poskytujú stabilný inštitucionálny rámec pre integráciu dlhodobých cieľov v oblasti biodiverzity a mestského plánovania.

5 Oblasti aktivít

Tri oblasti aktivít operacionalizujú špecifické ciele tým, že stanovujú konkrétne opatrenia, definujú zodpovednosti a určujú merateľné ukazovatele. Sú navrhnuté tak, aby sa vzájomne posilňovali: Oblať aktivity 5.1 zapája komunity do ochrany biodiverzity v mestských zelených priestoroch. Oblať aktivity 5.2 vytvára viditeľné, fyzicky transformované zelené plochy priaznivé pre biodiverzitu a Oblať aktivity 5.3 demonštruje, ako možno aj prísne chránené a kultúrne citlivé zelené priestranstvá uviesť do súladu s cieľmi v oblasti biodiverzity.

Špecifické ciele a oblasti aktivít		
CELKOVÝ CIEĽ: Posilnenie participácie občanov v oblasti biodiverzity		
ŠPECIFICKÉ CIELE		
Podpora participácie občanov v oblasti biodiverzity v mestskej zeleni	Podpora biodiverzity v mestskej zeleni	Kooperatívne mestské plánovanie vo Viedni a Bratislave
- Aktivovať občanov ako priamych aktérov v oblasti biodiverzity - Vytvoriť formálne dohody o správe (stewardship agreements) - Environmentálne vzdelávanie od škôl až po správcov - Vyškolit zamestnancov, aby zapojenie uľahčovali – nie nahrádzali	- Posilniť transformáciu historických záhrad - Vytvoriť spoločné protokoly s pamiatkovými úradmi - Využívať záhrady ako komunikačné miesta pre biodiverzitu	- Vytvoriť trvácne inštitucionálne podmienky pre participáciu – Budovať medziodborové pracovné vzťahy - Spoločný monitoring → operatívne rozhodovanie - Formalizovaná výmena medzi Viedňou a Bratislavou po ukončení projektu
↓ realizované prostredníctvom ↓		
OBLASTI AKTIVÍT		
Vzdelávanie a budovanie komunít	Historické záhrady: Adaptácia na zmenu klímy a biodiverzita	Mestská zeleň: Správa a monitoring
- Komunitné workshopy & podujatia k správe zelene - Školské programy – mestská zeleň ako učebne - Sieť lokálnych ambasádorov biodiverzity - Strategická komunikácia na zmenu vnímania „zanedbanosti“	- Výsadbové pásy zamerané na biodiverzitu, záhony s voľne rastúcimi kvetmi, živé ploty a stromy - Výsadba odolná voči klimatickým zmenám a prvky na zadržiavanie vody - Debetónovanie (odstraňovanie nepriepustných povrchov) - Mozaikové kosenie - Biotopy pre (malé) voľne žijúce živočíchy, napr. mŕtve drevo, obnažená pôda, hniezdiská - Protokoly adaptívneho manažmentu - Zapojenie občanov do obnovy zelených plôch	- Medziodborová spolupráca - Spoločný protokol monitorovania (rastliny, opelovače, pôda) - Dohody o správe (stewardship): zmluvy medzi občanmi a mestom - Dátový cyklus: výsledky monitorovania → plány údržby

Obrázok 2: Prepojenie medzi špecifickými cieľmi a akčnými oblasťami.

5.1 Oblasť aktivity 1

Vzdelávanie a budovanie komunít

Strategický cieľ

Vybudovať informovanú a sebestačnú komunitu občanov, ktorí aktívne podporujú a chránia biodiverzitu v mestskej zelenej ploche – a zároveň vytvoriť robustný vzdelávací základ, ktorý uprednostňuje priamych aktérov starostlivosti o zeleň (záhradníkov, miestnych obyvateľov, školy, dobrovoľníkov), doplnený o osvetu zameranú na širokú verejnosť naprieč všetkými generáciami.

Riziká a predpoklady

- Konflikt záujmov medzi správcami mestskej zelene, mimovládami, organizáciami, pamiatkovými úradmi, orgánmi ochrany prírody a verejnosťou ohľadom spôsobu využívania a správy zelených plôch.
- Potenciálny odpor voči „divokejšiemu“ vzhľadu mestských zelených priestorov.
- Nízka počiatočná úroveň zapojenia, najmä v oblastiach, kde obyvatelia nemajú predchádzajúce skúsenosti s participatívnymi environmentálnymi programami.
- Problémy pri správe mestskej zelene, ako sú odpad, vandalizmus a bremeno údržby, ktoré môžu viesť k strate motivácie dobrovoľníkov.
- Sklamanie na strane správcov mestskej zelene, ak sa nepodarí naplniť očakávania.
- Dlhodobá kontinuita: bez inštitucionálneho ukotvenia a zdokumentovaných školiacich materiálov zostáva komunita závislá od externého koordinátora.
- Participácia občanov v historických záhradách a parkoch vo vlastníctve štátnych orgánov alebo súkromných vlastníkov musí dodržiavať špecifické pravidlá a zohľadňovať dôsledky dobrovoľníckej práce v súvislosti so zodpovednosťou za škodu a poistením. Orgány pamiatkovej ochrany môžu byť preto voči participácii občanov skeptické. Predtým, než sa občania zapoja, vyžadujú špecifické školenie o historických záhradách a o tom, čo reprezentujú. Prenos správy (stewardship) na občanov, ako sa praktizuje pri uliciach a príslušných zelených pásoch, nie je v prípade historických záhrad možný.
- Pri zapojení škôl kontinuita silne závisí od nasadenia jednotlivých učiteľov a vedenia školy. Formálne dohody so vzdelávacími inštitúciami sú preto dôležitým predpokladom.

Kľúčové opatrenia

- Spolupráca s lokálnymi aktérmi – okresnými úradmi/mestskými časťami, miestnou správou (napr. Gebietsbetreuung vo Viedni) a skúsenými inštitúciami (ako je MIB v Bratislave) – v kombinácii s transparentnou a proaktívnou komunikáciou o realistických možnostiach a jasne definovaných zodpovednostiach.
- Identifikácia cieľových skupín a návrh inkluzívnych formátov participácie prispôbených rôznym potrebám vrátane jazyka, veku a schopností účastníkov.
- Príležitosti na spätnú väzbu a otvorený dialóg o komunitných výzvach, ich spoločné riešenie a premieňanie na zdieľané aktivity.
- Praktické workshopy a prenos poznatkov o biodiverzite: praktické činnosti (ako komunitná výsadba, údržba či budovanie hniezdísk), vzdelávacie podujatia (napr. exkurzie a komentované prechádzky zamerané na identifikáciu druhov) a informačné materiály o mestskej biodiverzite a starostlivosti o rastliny, ktoré budujú praktické vedomosti, spoločnú zodpovednosť a dlhodobú sebestačnosť.
- Inkluzívne, nízkoprahové aktivity pre zapojenie komunity – ako komentované prehliadky, mestské hry a umelecké projekty – ktoré oslavujú rozmanitosť, posilňujú komunitné väzby a robia biodiverzitu hmatateľnou prostredníctvom kreatívnych a prístupných formátov.
- Vzdelávacie programy pre školy všetkých stupňov, vrátane záhradníckych škôl, ktoré kombinujú odborné prednášky s praktickými návštevami mestských zelených plôch ako „živých učební“.
- Sieť lokálnych ambasádorov biodiverzity: vyškolenie kľúčových obyvateľov ako interpretov miestneho prostredia, čím sa vytvoria komunikačné kanály, ktoré pretrvávajú aj po skončení projektu.

Aktéri

- Odborné inštitúcie a environmentálni špecialisti: zodpovední za poskytovanie odborného obsahu, vzdelávacej metodiky a poradenstva pre praktické terénne aktivity.
- Komunikačné oddelenia a inštitúcie (napr. Metropolitný inštitút Bratislavy (MIB)): kľúčoví partneri pre strategickú komunikáciu, participáciu verejnosti a nastavovanie štandardov pre zapájanie komunity.
- Vzdelávacie inštitúcie, ako sú školy a poskytovatelia odborného vzdelávania a prípravy: priami partneri pre realizáciu vzdelávacích aktivít a prepojenie teórie s praxou.
- Miestne komunity, občianske iniciatívy, siete dobrovoľníkov a mimovládne organizácie: primárni aktéri v praktickej správe a komunitnej starostlivosti o mestskú zeleň.

Tabuľka 5: Ukazovatele akčnej oblasti 1 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a dajú sa efektívne implementovať a posúdiť)

	Mestská zeleň	Historické záhrady a parky
Počet žiakov, školských tried a škôl zapojených do formálnych vzdelávacích programov	x	x
Podiel žiakov, tried a škôl zapojených do programov formálneho vzdelávania	x	x
Počet účastníkov komunitných workshopov a podujatí zameraných na správu zelene (stewardship)	x	x
Dosah komunikačných kampaní (počet zobrazení, zdieľaní, mediálne pokrytie)	x	x
Meranie sociálnej akceptácie: komparatívny prieskum pred a po implementácii	x	x

5.2 Oblasť aktivity 2

Mestská zeleň: Manažment a monitorovanie

Strategický cieľ

Dosiahnuť hlbšie zapojenie občanov do plánovania aj priamej starostlivosti o mestskú zeleň, s prechodom od pasívneho užívania k aktívnej spoluzodpovednosti (spoluriadeniu). Manažment orientovaný na biodiverzitu sa stáva pevnou súčasťou bežnej praxe, namiesto toho, aby zostal len pilotným experimentom.

Riziká a predpoklady

- Miestne orgány s obmedzenými rozpočtami a nedostatkom odborných znalostí v oblasti správy biotopov môžu mať problém dlhodobo udržiavať zelené plochy navrhnuté na podporu biodiverzity. Bez začlenenia do riadneho rozpočtu a vzdelávacích programov hrozí, že sa pilotné lokality po skončení pilotnej fázy vrátia ku konvenčnej údržbe.
- Personálne obmedzenia na stranách samospráv a odborných partnerských organizácií môžu limitovať frekvenciu a kvalitu terénnych aktivít, vzdelávacích programov a dlhodobej údržby mestskej zelene.
- Administratívne schvaľovacie procesy pre odstraňovanie nepriepustných povrchov (depaving) a novú výsadbu v uličnom priestore zvyčajne zahŕňajú niekoľko rôznych orgánov, ako sú odborné oddelenia a miestne úrady. Problémy a zdržania pri koordinácii týchto orgánov môžu spomaliť proces implementácie.
- Skupiny občanov zapojené do správy (stewardship) vyžadujú nepretržitú inštitucionálnu podporu (napr. informačné materiály, vybavenie, odvoz odpadu, odborné vedenie). Únava dobrovoľníkov a fluktuácia osôb môžu oslabiť kapacity správy, ak podporné štruktúry nie sú formalizované a nespĺňajú potreby cieľových skupín.

- Sociálny odpor voči manažmentu orientovanému na biodiverzitu (pozri „problém zanedbaného vzhľadu“ popísaný v kapitole 2.1.6) môže vyvolať politický tlak na zrušenie prijatých opatrení.
- Úspešná implementácia závisí od prístupu mesta k relevantným odborným subjektom, ktoré majú kapacitu zabezpečiť vzdelávanie a praktické terénne aktivity.

Kľúčové opatrenia

- Ekologický dizajn verejných zelených priestorov, napr.:
 - výsadbové pásy a kvetinové záhony orientované na biodiverzitu,
 - vytváranie biotopov a hniezdísk pre (malé) voľne žijúce živočíchy,
 - prírodné zóny v parkoch,
 - odstraňovanie nepriepustných povrchov (depaving).
- Pravidelné školenia pre pracovníkov zelene o ekologickom dizajne a údržbe zelene priaznivej pre biodiverzitu.
- Zapojenie občanov do plánovania mestskej zelene: zapojenie miestnych obyvateľov do rozhodovania o plánovaní vzniku, redizajnu a správy mestskej zelene – napríklad prostredníctvom štruktúrovaných konzultačných kôl alebo spoločných pracovných skupín s plánovacími oddeleniami, aby sa znalosti občanov premietli do procesov, ktoré by inak zostali čisto administratívne.
- Praktická spoluzodpovednosť (spoluriadenie): definované plochy zelene, kde skupiny občanov preberajú úlohy praktickej údržby (sezónna výsadba, starostlivosť, starostlivosť o biotopy) – s podporou a odborným vedením.
- Formalizované dohody o správe: štandardizované, právne robustné dohody medzi skupinami občanov a samosprávami, ktoré definujú spravované oblasti, zodpovednosti, povinnosti mesta (materiál, odvoz odpadu), ručenie a postupy pri obnove dohôd.

- Pravidelné školenia pre občanov o ekologickom dizajne a údržbe zelene priaznivej pre biodiverzitu.
- Štandardizovaný protokol monitorovania biodiverzity: spoločná metodika pokrývajúca rastliny, opeľovače a kvalitu pôdy, aplikovaná na pilotných lokalitách v oboch mestách. Protokol je navrhnutý tak, aby sa preniesol na oddelenia životného prostredia ako operatívny nástroj generujúci každoročné verejné správy.
- Mechanizmus prenosu dát: systematický prenos zistení z monitoringu do ročných plánov údržby zelene, čím sa vytvorí spätnoväzbová slučka medzi ekologickými dátami od občanov a rozhodnutiami o správe.

Aktéri

- Samosprávy a mestá (politici, administratíva, odborné oddelenia, miestne úrady atď.): primárni nositelia agendy; zodpovední za administratívny, legislatívny a komunikačný rámec (uľahčovanie a inšpirovanie participácie).
- Odborné subjekty a špecialisti: poskytovatelia know-how, vzdelávacích metodík a odborného dohľadu nad terénnymi aktivitami.
- Vzdelávacie inštitúcie (napr. školy): aktívni účastníci programov a kľúčová skupina pre budovanie environmentálneho povedomia budúcich generácií.
- Občania a miestne komunity: aktívni spolutvorcovia a užívatelia, ktorí preberajú časť správy zelene vo svojom susedstve.

Tabuľka 6: Ukazovatele akčnej oblasti 2 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a že sa dajú efektívne implementovať a posúdiť)

	Mestská zeleň	Historické záhrady a parky
m ² / Počet plôch pre biodiverzitu / nových výsadbových záhonov	X	X
Podiel plôch pre biodiverzitu zo všetkých plôch mestskej zelene (UGA)	X	X
Počet druhov, každoročné porovnanie prostredníctvom nepretržitého monitorovania	X	X
Počet biotopov (definície), každoročné porovnanie prostredníctvom nepretržitého monitorovania	X	X
Trendová krivka počtu druhov	X	X
Trendová krivka počtu biotopov	X	X
Počet zamestnancov vyškolených v oblasti údržby zelene podporujúcej biodiverzitu	X	X
Počet dohôd o správe majetku v mestách	X	X
Plány údržby zelene s integrovanými opatreniami na podporu biodiverzity	X	X
Počet občanov (skupín), ktorí sa aktívne podieľajú na údržbe vymedzených plôch mestskej zelene.	X	X
Počet plánovacích procesov pre plochy mestskej zelene, do ktorých boli formálne zapojené skupiny občanov	X	—

5.3 Oblasť aktivity 3

Strategický cieľ

Rozvíjať historické záhrady ako klimaticky odolné, ekologicky hodnotné biotopy – bez obetovania ich kultúrnej autenticity. Uplatňovať princíp adaptačného manažmentu v historických záhradách a parkoch pri rešpektovaní špecifických právnych predpisov pre zavádzanie zmien.

Riziká a predpoklady

Risks and Prerequisites

- Orgány pamiatkovej ochrany môžu oddialiť alebo zamietnuť opatrenia na podporu biodiverzity, ktoré menia vizuálny charakter chránených lokalít. Skorá a nepretržitá konzultácia je nevyhnutným predpokladom, nie voliteľnou možnosťou.
- Konfliktné ciele medzi vlastníckmi nehnuteľnosťí, správcovskými organizáciami (napr. mimovládny organizáciou), pamiatkovými úradmi a obyvateľmi susedstva si vyžadujú štruktúrovaný proces mediácie. Bez neho pilotné intervencie uviaznu v schvaľovacích cykloch.
- Klimaticky odolná nová výsadba si vyžaduje druhy, ktoré sú ekologicky vhodné a zároveň zlučiteľné s pamiatkovými hodnotami – ide o úzky prienik, ktorý si vyžaduje špecializovanú botanickú odbornosť.
- Plány starostlivosti o parky (Parkpflegewerke) pre chránené záhrady a parky komplexu cisárskeho paláca (lokalita pod správou Burghauptmannschaft Österreich) boli naposledy aktualizované začiatkom roku 2000 a plne neodrážajú súčasné klimatické podmienky. Ich aktualizácia je predpokladom pre právne ukotvenie opatrení na podporu biodiverzity.

- Spoločný koncepčný rámec: Všetci relevantní aktéri – pamiatkové úrady, vlastníci nehnuteľností a správovské organizácie – sa musia dohodnúť na princípe adaptačného manažmentu. Bez spoločného pochopenia, že funkčná autenticita je rovnako dôležitá ako vizuálna autenticita, riskuje každé jednotlivé opatrenie zablokovanie len na základe estetických dôvodov. Pri chránených objektoch sú zmeny vždy otázkou hľadania rovnováhy medzi rôznymi hodnotami a cieľmi.
- Dlhodobé spoločné štandardy údržby: záväzné štandardy naprieč agentúrami, ktoré integrujú všetky prístupy k údržbe na základe administratívnej dohody.
- Integrovaný plán manažmentu: jediný dokument spájajúci pamiatkové, prírodné a prevádzkové požiadavky; vo Viedni napríklad aktualizovaná verzia Parkpflegewerke zahŕňajúca požiadavky na biodiverzitu. Plány manažmentu sa musia pravidelne aktualizovať.
- Monitoring ako most: Spoločný zber dát vytvára zdieľanú vedomostnú základňu a vynucuje si koordináciu. Vyžaduje sa predchádzajúca dohoda o indikátoroch.

Kľúčové opatrenia

- Klimaticky odolná nová výsadba: zavádzanie pôvodných druhov odolných voči suchu ako náhrady za klimaticky zraniteľné rastliny po konzultácii s pamiatkovými úradmi.
- Integrácia do plánov adaptácie na zmenu klímy: zabezpečenie formálneho začlenenia historických záhrad do stratégií adaptácie na zmenu klímy s integrovanými opatreniami na podporu biodiverzity. Vzhľadom na viacúrovňové štruktúry riadenia si to vyžaduje administratívne dohody.
- Štrukturálne opatrenia pre biodiverzitu: napr. ponechanie mŕtveho dreva ako biotopu pre hmyz, vytváranie lúčnych pásov, mozaikové kosenie, inštalácia hniezdných pomôcok a prvkov na zadržiavanie vody (zber dažďovej vody, mulčovanie, priepustné chodníky).

- Adaptačný plán manažmentu: spoločný vývoj štandardov manažmentu zlučiteľných s biodiverzitou s pamiatkovými úradmi a orgánmi ochrany prírody, ktoré spĺňajú požiadavky zákona o ochrane pamiatok. Vo Viedni si to vyžaduje aktualizáciu existujúcich Parkpflegewerke.
- Rozširovanie postupov založených na dôkazoch: napr. historická Kochova záhrada v Bratislave poskytuje osvedčený základ, kde už funguje manažment orientovaný na biodiverzitu. Tieto príklady dobrej praxe ponúkajú ekologické dôkazy aj praktické skúsenosti pre replikáciu v oboch mestách.
- Zapojenie občanov do obnovy: replikácia modelu Kochovej záhrady – dobrovoľné zapojenie komunity do fáz výsadby, údržby a monitoringu pri obnove pamiatkových záhrad.
- Digitálne nástroje pre komunikáciu biodiverzity: využívanie digitálnych nástrojov, ako sú audiosprevodcovia, na komunikáciu obsahu súvisiaceho s biodiverzitou.
- Praktické workshopy pre školy a verejnosť, napríklad stavba hniezdných pomôcok pre hmyz a botanická ilustrácia, s cieľom urobiť biodiverzitu hmatateľnou prostredníctvom priamej skúsenosti.

Aktéri

- Administratívni manažéri a/alebo zástupcovia vlastníkov historických parkov a záhrad (napr. Národný Trust, Burghauptmannschaft Österreich).
- Mestské a štátne úrady (napr. Krajský pamiatkový úrad Bratislava, Österreichische Bundesgärten).
- Odborné subjekty a špecialisti: poskytovatelia know-how, vzdelávacích metodík a odborného dohľadu nad terénnymi aktivitami.
- Komunitní dobrovoľníci.

Tabuľka 7: Ukazovatele akčnej oblasti 3 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a že sa dajú efektívne implementovať a posúdiť)

	Mestské zeleň	Historické záhrady a parky
Počet historických záhrad v rámci mesta s plánom adaptívneho manažmentu	—	X
Prieskumy stavu biodiverzity v historických záhradách	—	X
Počet vysadených druhov odolných voči klimatickým zmenám	—	X
Podiel vysadených druhov odolných voči klimatickým zmenám	—	X
Počet štrukturálnych opatrení na ochranu biodiverzity realizovaných na jednotlivých lokalitách	—	X
Podiel štrukturálnych opatrení na ochranu biodiverzity realizovaných na jednotlivých lokalitách	—	X
Počet digitálnych nástrojov (napríklad audiosprievodcov) s obsahom zameraným na biodiverzitu	—	X
Počet občianskych iniciatív v rámci projektov obnovy (podľa vzoru Kochovej záhrady)	—	X

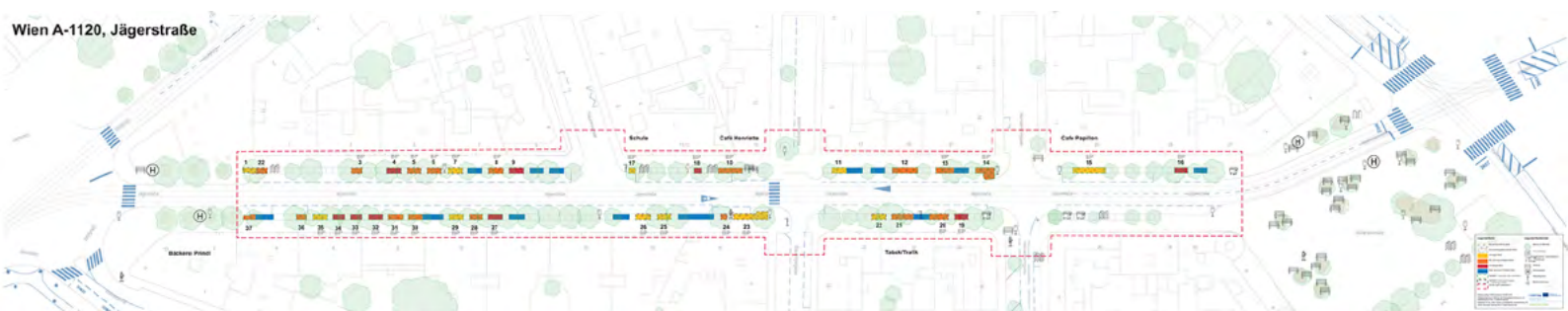
6 Príklady dobrej praxe

Nasledujúce dve prípadové štúdie tvoria empirický základ stratégie BiodiverCity. Demonštrujú, že strategické ciele nie sú len ambíciami – už boli otestované, vyhodnotené a zdokonalené v reálnych mestských podmienkach.

6.1 Ozeleňovanie Jägerstraße, Viedeň – vzor pre mestskú biodiverzitu a budovanie komunit

Kontext a výzva

Jägerstraße, nachádzajúca sa v 20. viedenskom obvode (Brigittenau), je typickou husto zastavanou mestskou tepnou, ktorú charakterizuje vysoký objem dopravy, rozsiahle nepriepustné plochy (zaasfaltovanie) a štrukturálna absencia zelených koridorov. Hlavnou výzvou bolo zaviesť efektívnu zelenú infraštruktúru do verejného priestoru s obmedzenými priestorovými možnosťami bez toho, aby sa narušili základné funkcie mesta.

Obrázok 3: Mapa ulice Jägerstraße znázorňujúca umiestnenie nových kvetinových záhonov určených na podporu biodiverzity

Intervencia

V úzkej spolupráci s vedením 20. viedenského obvodu (Bezirksvorsteherung), magistrátnymi oddeleniami MA 42 (Viedenské mestské záhrady), MA 28 (Správa a výstavba ciest), ako aj organizáciou Gebietsbetreuung Stadterneuerung (Mestská správa pre obnovu územia), navrhla a zrealizovala organizácia GLOBAL 2000 zelené záhony orientované na biodiverzitu pozdĺž ulice. Jadrom intervencie bolo odstránenie nepriepustných povrchov pozdĺž chodníkov a výsadba pôvodných druhov s vysokou biotopovou hodnotou pre opelovače a hmyz hniezdiaci v zemi. Celý proces bol plne participatívny a od začiatku zapájal miestnych obyvateľov, počnúc informačnými podujatiami a vizuálnou osvetou (plagáty).

Kľúčové opatrenia

- **Výsadba podporujúca biodiverzitu:** celkovo bolo vysadených 37 zelených záhonov so zmesou pôvodných, suchovzdorných trvaliek a divokých kríkov, ktoré boli špeciálne vybrané na podporu miestnych opelovačov (najmä včiel a motýľov).

- **Rehabilitácia pôdy:** štruktúra podložnej pôdy bola vylepšená s cieľom zvýšiť zadržiavanie vody a prispôbena potrebám rastlín, čím priamo prispieva k ochladzovaniu lokálnej mikroklimy prostredníctvom vyparovania (evapotranspirácie).

Obrázok 4: Komunitné aktivity: Participatívne stretnutie s miestnymi obyvateľmi ulice Jägerstraße vo Viedni

- **Monitorovanie biodiverzity:** pravidelný monitoring biodiverzity počas celého projektu zahŕňajúci rastliny aj hmyz. Prvé výsledky ukazujú, že sa podarilo znovu vysadiť niektoré ohrozené druhy rastlín a aktivita opelovačov sa zvýšila.
- **Budovanie komunity:** od začiatku ponuka viacerých komunitných aktivít, ako sú Mitmachtreffen (participatívne stretnutia), dni výsadby, ako aj prístupné, nízkoprahové komunitné workshopy súvisiace s témou biodiverzity (napr. výroba malých napájadiel pre hmyz, háčkovanie záhradníckych tašiek, stavba hmyzích hotelov).

Obrázok 5: Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na ulici Jägerstraße vo Viedni

Projekt Jägerstraße slúži ako pilotný projekt pre ozeleňovanie okrajov mestských ciest a presvedčivo demonštruje, že biodiverzita nemusí byť obmedzená len na veľké parky. Premenou „sivej“ infraštruktúry na kvitnúce mikrobiotopy priniesol projekt prírodu priamo k prahom dverí obyvateľov. Viditeľnosť tejto intervencie vyvolala silný pozitívny ohlas v miestnej komunite, čím sa zvýšilo povedomie o hodnote odstraňovania nepriepustných povrchov a o naliehavej potrebe posilňovať biodiverzitu v mestských priestoroch. Z tejto iniciatívy vzišla aktívna skupina susedskej správy, ktorá sa o záhony stará celoročne.

Obrázok 6: Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na ulici Jägerstraße vo Viedni

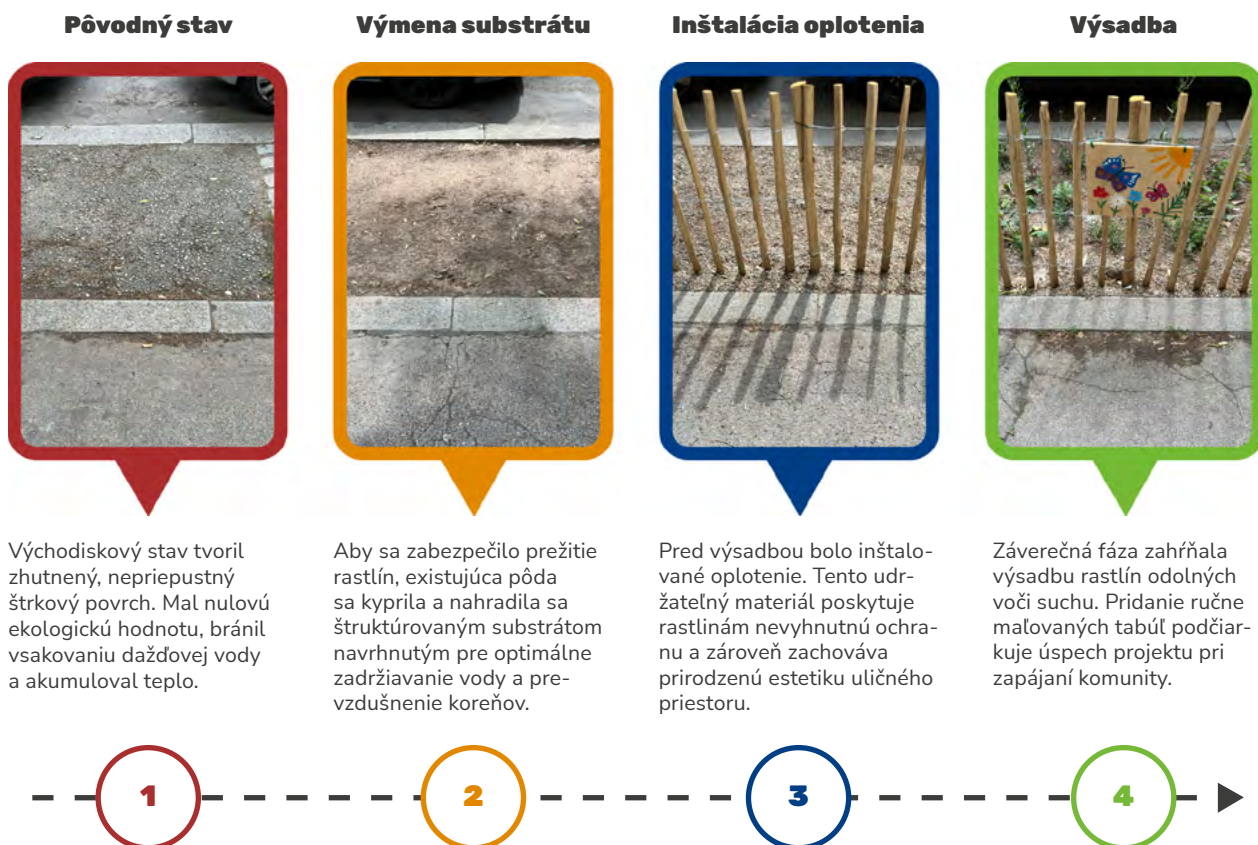
Obrázok 7: Komunitné aktivity: Participatívne stretnutie s miestnymi obyvateľmi ulice Jägerstraße vo Viedni

Obrázok 8: Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na Jägerstraße vo Viedni

Replikovateľnosť

Model Jägerstraße predstavuje primárny nástroj projektu pre aktivity vo verejnej zeleni, ktorý je vhodný na ďalšie šírenie. Jeho tri štrukturálne zložky – štandardizovaná metodika pre odstraňovanie nepriepustných povrchov a výsadbu orientovanú na biodiverzitu, participatívny proces spolunavrhovania s miestnou komunitou a formalizovaná dohoda o spoločnej správe – nie sú viazané len na Viedeň a môžu byť replikované v iných mestách s podobnými východiskovými podmienkami.

Obrázok 9: Etapy pokroku pri vytváraní kvetinových záhonov na Jägerstraße

6.2 Kochova záhrada, Bratislava – Obnova historickej záhrady ako komunitný projekt

História a kontext

Kochova záhrada je historická záhrada v centre Bratislavy, vybudovaná v 30. rokoch 20. storočia vo funkcionalistickom štýle. Jej jedinečnosť spočíva v priamom prepojení s Kochovým sanatóriom: zatiaľ čo sanatórium slúžilo na liečbu fyzických ochorení, záhrada bola koncipovaná ako miesto na liečbu duší pacientov – terapeutická krajina, ktorá bola neoddeliteľnou súčasťou liečebného konceptu. Táto dvojaká funkcia lekárskej a záhradníckej starostlivosti dala záhrade osobitý charakter, ktorým sa odlišovala od čisto okrasných mestských parkov. Rozmanité zloženie drevín a vzácna mikroklima vytvorená jej topografiou a hustou klenbou korún stromov ju ďalej charakterizujú ako ekologicky a historicky významnú lokalitu.

Záhrada mala vlastného vyhradeného záhradníka až do roku 2007. Potom zostala bez zodpovedného vlastníka a počas pätnástich rokov postupne chátrala – strácala svoju kultúrnu funkciu aj botanické bohatstvo. Od roku 2007 do roku 2022 Národný Trust (Národný trust Slovenska) vytrvalo apeloval na jednotlivé vedenia mesta, aby podnikli potrebné ochranné kroky skôr, než bude strata nezvratná. V roku 2022 mesto Bratislava konečne získalo vlastníctvo a po zabezpečení finančných zdrojov spustilo proces rekonštrukcie.

Proces obnovy

V roku 2022 získalo mesto Bratislava záhradu do svojho vlastníctva a zabezpečilo financovanie jej rekonštrukcie. Mesto Bratislava a Národný Trust podpísali Memorandum o spolupráci pri budúcej správe záhrady. Proces obnovy bol príznačný svojím participatívnym prístupom: ešte pred začatím rekonštrukcie bola záhrada zaradená do programu Otvorené záhrady, čo umožnilo obyvateľom spoznať jej históriu a ekologický potenciál. Záhrada bola pravidelne súčasťou Víkendu otvorených parkov a záhrad – kultúrno-vzdelávacieho podujatia na podporu zeleného dedičstva, ktoré na Slovensku od roku 2007 organizuje Národný Trust. Prostredníctvom komentovaných prehliadok pomáhali desiatky dobrovoľníkov interpretovať historický a ekologický význam záhrady verejnosti, pričom sa sami učili o jej botanickej jedinečnosti a vtedajšom nedostatku systematického manažmentu.

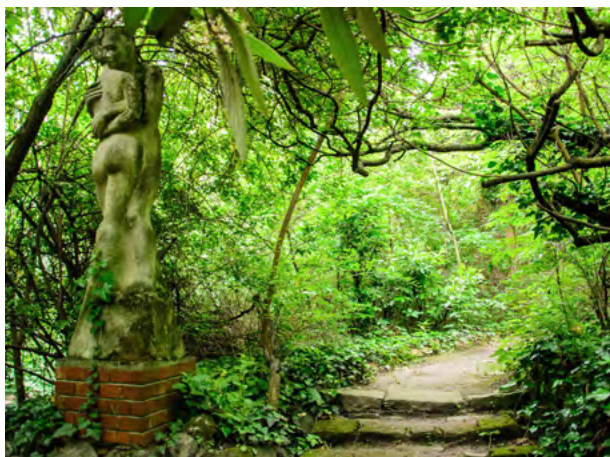
Okrem vzdelávacích aktivít sa individuálni aj firemní dobrovoľníci zapájali do dobrovoľníckych brigád zameraných na odstraňovanie invázných druhov rastlín. Tieto brigády

plnili dvojakú funkciu: prinášali praktické výsledky v rámci údržby a zároveň vytvárali komunitu informovaných občanov, ktorí rozumeli stavu záhrady a zasadzovali sa za jej obnovu.

Participatívny rozmer je navrhnutý tak, aby pokračoval aj po rekonštrukcii. Kochova záhrada zostane súčasťou programu Víkendu otvorených parkov a záhrad a dobrovoľnícke brigády na údržbu sú plánované ako opakujúci sa prvok modelu starostlivosti o záhradu. Okrem toho sú v pláne workshopy pre školské skupiny, prednášky pre verejnosť a komentované prírodovedné prechádzky, ktoré majú udržať zapojenie občanov a budovať dlhodobú environmentálnu gramotnosť v súvislosti s touto lokalitou.

Integrácia biodiverzity

Obnova zaviedla program výsadby orientovaný na biodiverzitu v spolupráci s Inštitútom aplikovanej ekológie DAPHNE. Entomologické prieskumy určili východiskový stav pre monitorovanie zmien. Štrukturálne opatrenia na podporu biodiverzity – ponechanie mŕtveho dreva,

Obrázok 10: Kochova záhrada, Bratislava

Obrázok 11: Víkend otvorených parkov a záhrad

Obrázok 12: Zapojenie komunity v Kochovej záhrade

neudržiavané/prírodné okraje, hmyzie biotopy – boli integrované do formálneho návrhu obnovy a prerokované s pamiatkovým úradom, čím sa vytvoril precedens pre manažment biodiverzity zlučiteľný s pamiatkovou ochranou v Bratislave.

Samotná metodika obnovy bola navrhnutá ako proces citlivý k biodiverzite. Podrobný inventár stromov a arboristické posúdenie identifikovali jedince, ktoré predstavovali bezpečnostné riziko a nemohli byť zachované, zatiaľ čo ostatné boli ošetrované podľa odborných odporúčaní. Entomológ posúdil prítomnosť vzácnych druhov hmyzu ešte pred vykonaním akýchkoľvek zásahov. Stojace kmene a ležiace mŕtve drevo boli ponechané, aby sa zachovala ich ekologická funkcia ako biotopu pre hmyz; konáre boli zoštípkované a ponechané na mieste ako mulč pre novo vysadené stromy a zozbierané ihličie bolo uskladnené na použitie ako mulč pre kyslomilné druhy. Vzhľadom na kopcovitý terén a hustú sieť koreňov sa všetky výkopové práce vykonávali ručne, aby sa minimalizovalo narušenie existujúcich koreňových systémov. Táto úroveň metodologickej starostlivosti – integrujúca arboristické, entomologické a pamiatkové odborné znalosti do jediného procesu obnovy – je to, čo robí z Kochovej záhrady dôveryhodný a prenosný model pre ďalšie projekty historických záhrad.

Kochova záhrada v súčasnosti vstupuje do svojej záverečnej fázy obnovy: výsadby novej zelene. Návrh výsadby aj následná údržba sa riadia prístupom orientovaným na biodiverzitu, ktorý bol stanovený počas celého procesu obnovy. Nová schéma výsadby rešpektuje pôvodné druhové zloženie záhrady a zároveň zvyšuje ekologickú rozmanitosť a klimatickú odolnosť. Cieľom je, aby záhrada fungovala nielen ako esteticky obnovený historický priestor, ale aj ako ekologicky hodnotný biotop – a ako miesto, kde sa obyvatelia môžu opäť spojiť s prírodou aj s vrstevnatou históriou tejto lokality.

Zapojenie komunity počas obnovy

Vzhľadom na polohu záhrady v centre mesta a jej význam pre okolité susedstvo proces obnovy aktívne zapojil vlastníkov susedných nehnuteľností, ochrannárske organizácie a všetkých obyvateľov priamo dotknutých plánovanými

Obrázok 13: Prehliadka Kochovej záhrady s dobrovoľníkmi z National Trust

zásahmi. Počas špecializovaných stretnutí tím realizujúci obnovu vysvetlil každé plánované opatrenie – vrátane jeho účelu, očakávaného vplyvu na ekológiu záhrady a dôsledkov pre okolitý verejný priestor. Účastníkom bol predstavený aktuálny stav dospelých stromov spolu s vizualizáciami budúcej podoby záhrady, čo im umožnilo pochopiť logiku náročných rozhodnutí, ako bolo napríklad ponechanie mŕtveho dreva.

Všetky otázky boli zodpovedané v otvorenej a transparentnej diskusii. Tento proces zapojenia na úrovni susedstva priniesol dva výsledky: vybudoval informovaný súhlas s opatreniami, ktoré by inak mohli byť vnímané ako zanedbanie alebo poškodenie (najmä ponechanie mŕtveho dreva a zóny s obmedzenými zásahmi), a vytvoril skupinu miestnych zainteresovaných strán s priamym pocitom spoluvlastníctva nad budúcnosťou záhrady – teda presne tú sociálnu infraštruktúru, od ktorej závisí model správy tohto projektu.

Strategický význam

Prípad Kochovej záhrady ilustruje tri základné tézy tohto strategického dokumentu: že kultúrne dedičstvo a biodiverzita sú zlučiteľné ciele; že zapojenie občanov možno integrovať a zakomponovať do formálnych procesov obnovy kultúrneho dedičstva; a že model dlhodobej správy, ktorý spája verejné vlastníctvo so správou mimovládnych organizácií, môže priniesť výsledky tak v oblasti ochrany, ako aj v prospech komunity.

Obrázok 14: Dobrovoľníci pri práci v záhrade

7 Zhrnutie a závery

7.1 Zhrnutie

Na základe analýzy súčasnej situácie vo Viedni a Bratislave strategický dokument „Posilnenie participácie občanov pre biodiverzitu v mestskej zelene“ rozoberá existujúce bariéry a výzvy, ako aj potrebu manažmentu mestskej zelene priaznivého pre biodiverzitu. Prostredníctvom troch oblastí aktivít dokument ukazuje, že integráciu cieľov biodiverzity do správy mestskej zelene možno dosiahnuť nie napriek participácii občanov, ale práve vďaka nej, a popisuje príležitosti a z toho vyplývajúce pozitívne účinky. Pokryté oblasti aktivít zahŕňajú verejnú zeleň – vrátane obecnej zelene a historických záhrad – ako aj kooperatívne plánovanie.

Príklady dobrej praxe, ako napríklad Jägerstraße vo Viedni, majú ukázať, že uličné koridory s aktuálne nízkou ekologickou funkciou možno premeniť na biodiverzné, komunitne spravované biotopy prostredníctvom kombinácie pôvodnej ekologickej výsadby a formálnych dohôd o správe (stewardship). Obnova Kochovej záhrady v Bratislave zasa ukazuje, že adaptívny manažment – kde sa na ekologickú funkciu hľadí ako na predmet ochrany – je právne realizovateľný, zlučiteľný s pamiatkovou ochranou a verejnosťou prijatý.

7.2 Kľúčové závery

7.2.1 Spoločenská akceptácia je kritickým bodom

Aj technicky správne zásahy v oblasti biodiverzity môžu zlyhať v dôsledku sťažností verejnosti, ak komunita nebola prostredníctvom efektívnej komunikácie pripravená na to, ako budú výsledky vyzeráť a akú hodnotu majú tieto opatrenia. Ekologická transformácia nemôže predbiehať spoločenské chápanie. Účast občanov nie je v riadení biodiverzity voliteľným doplnkom; je to nevyhnutná podmienka jej fungovania. Bez verejného povedomia a podpory komunity sú aj dobre navrhnuté opatrenia politicky neudržateľné.

7.2.2 Fragmentácia riadenia je štrukturálnym bodom úrazu

Hlavnou prekážkou v oboch mestách nie je nedostatok ekologických znalostí ani politická vôľa, ale roztrieštenosť inštitucionálnej zodpovednosti. Vo Viedni aj v Bratislave zodpovedá za riadenie rôznych, avšak vzájomne sa prekrývajúcich častí uličného ekosystému viacero samospráv, štátnych úradov a inštitúcií, pričom chýba jasný koordinačný mechanizmus pre spoločné projekty v oblasti biodiverzity. Tieto subjekty pôsobia paralelne bez spoločných rámcových podmienok. Na prekonanie tejto situácie je potrebné zaviesť štrukturálne medziodborové pracovné vzťahy. Pilotné projekty, ako je BiodiverCity, môžu poskytnúť príklady osvedčených postupov pre takéto vzťahy, ako aj spoločné protokoly monitorovania a zdokumentované výsledky pilotných projektov, ktoré tvoria dôkazovú základňu pre reformu riadenia.

7.2.3 Kultúrne dedičstvo a biodiverzita sú spojenci, nie súperi

Jedným z hlavných cieľov tejto stratégie je prehodnotiť vzťah medzi kultúrnym dedičstvom a biodiverzitou. Bežný predpoklad, že ochrana kultúrneho dedičstva obmedzuje

riadenie biodiverzity, sa pri správnom chápaní kultúrneho dedičstva ukazuje ako empiricky neudržateľný. Napríklad štrukturálne rozmanité koruny stromov sú nielen odolnejšie voči klimatickým zmenám, ale aj historicky autentickjšie ako monokultúrne klonové repliky. Podobne by sa prítomnosť mŕtveho dreva ako biotopu pre hmyz mala považovať za prejav dlhodobých ekologických poznatkov, a nie za znak zanedbania. V tomto svetle historické záhrady vždy fungovali ako multifunkčné ekologické systémy.

Zmena paradigmy zo „zachovať, ako to vyzeralo“ na „zachovať, ako to fungovalo“ – teda zachovať ekologické a klimatické funkcie, na ktoré bola záhrada navrhnutá, namiesto zmrazenia jej vizuálneho vzhľadu v jednom historickom okamihu – nie je ústupkom zo strany správcov kultúrneho dedičstva. Ide o dôslednejšie uplatňovanie princípu ochrany (pozri kapitolu 2.1.5). Formálne nástroje riadenia, ktoré upravujú historické záhrady – v Rakúsku sú to Parkpflegewerke (plány údržby záhrad) vypracované na objednávku Bundesdenkmalamt Österreich (Rakúsky federálny úrad pre pamiatkovú starostlivosť) – poskytujú existujúci inštitucionálny rámec pre integráciu biodiverzity a adaptácie na zmenu klímy. Vzhľadom na to, že tieto príručky (aspoň pre záhrady cisárskeho paláca) boli vypracované na konci 90. rokov a na začiatku 21. storočia, nevenujú pozornosť biodiverzite a adaptácii na zmenu klímy. Obsahujú však niektoré opatrenia, ktoré podporujú tieto ciele. Ostatné časti je potrebné revidovať tak, aby odrážali súčasné ekologické a klimatické podmienky; to je nevyhnutnou podmienkou pre implementáciu opatrení v oblasti biodiverzity na lokalitách chránených ako kultúrne dedičstvo. Bez takého aktualizovaného formálneho základu zostáva odôvodňovanie zmien z právneho a inštitucionálneho hľadiska náročné.

7.3 Udržateľnosť výsledkov po skončení projektu BiodiverCity

7.3.1. Inštitucionálne ukotvenie a formalizácia správy

Ekologické pilotné lokality sú životaschopné len vtedy, ak sú začlenené do formálnych plánov údržby s určenými zodpovednými osobami a vyhradenými rozpočtovými položkami.

Komunitné skupiny zodpovedné za správu bez formálnych dohôd sú náchylné na personálne zmeny, medzery v zodpovednosti a politické zvraty. Sú potrebné štandardizované vzory dohôd o správe, ktoré stanovujú jasné práva a povinnosti občianskych skupín, záväzky mesta a postupy obnovy.

7.3.2. Zachovanie a zdieľanie vedomostí

Praktické poznatky z pilotných projektov, napríklad o tom, ktoré kombinácie rastlín fungujú v podmienkach mestských ulíc, ktoré nákladovo efektívne opatrenia údržby sa osvedčili alebo ktoré komunikačné prístupy pomáhajú prekonať odpor medzi občanmi, by sa mali systematicky zbierať a zdieľať s cieľom vytvoriť širokú znalostnú základňu. Je potrebné vyvinúť a implementovať vzdelávacie moduly pre profesionálnych správcov záhrad, profesionálnych záhradníkov, pracovníkov a angažovaných občanov.

7.3.3. Kontinuita partnerstva medzi mestami

Vzťahy medzi Viedňou a Bratislavou, ako aj spolupráca s ďalšími partnerskými mestami, by mali pokračovať aj po skončení projektu, keďže prínosy v oblasti prenosu vedomostí a výmeny skúseností sú veľmi cenné.

7.3.4. Inštitucionálne podmienky

S cieľom zabezpečiť účinné zavedenie údržby zameranej na biodiverzitu umožnia zjednodušené postupy správy rýchle schvaľovanie občianskych skupín, ktoré si osvojujú jasne vymedzené zelené plochy, pričom otázky zodpovednosti budú vopred vyjasnené. Aktualizované normy správy stanovujú kritériá biodiverzity ako záväzné prvky v rámci existujúcich zmlúv o údržbe a plánov správy parkov. Stabilnú koordináciu je potrebné zabezpečiť prostredníctvom špecializovaných kontaktných osôb pre procesy participácie.

Príloha A

Táto príloha obsahuje zoznam existujúcich stratégií z Viedne, Bratislavy a EÚ, ktoré súvisia s iniciatívou BiodiverCity, a vytvára rámec pre strategický dokument iniciatívy BiodiverCity.

A.1 Viedeň: Strategické rámcové dokumenty

Mestský rozvoj a zeleň

Zásady pre zelené plochy vo Viedni

(Leitbild Grünräume Wien), 2020

<https://www.wien.gv.at/spezial/wien-plan/stadtentwicklung-steuern-und-gestalten/grun-und-freiraum/#leitbild-grunraume-106>

Viedenská príručka pre zeleň je komplexný dokument, ktorý stanovuje usmernenia pre projektovanie zelených plôch vo verejných priestoroch.

Odvetvová koncepcia zelene a voľných priestranstiev STEP 2025

(Fachkonzept Grün – und Freiraum STEP 2025), 2015

<https://www.digital.wienbibliothek.at/wbrup/content/titleinfo/4007775>

Sektorový plán „Zelené a otvorené priestory“ slúži na zachovanie a rozvoj kvalitných zelených a otvorených

priestorov vo Viedni. Tento plán sa riadi viacerými plánovacími zásadami: kompaktným urbanistickým riešením, prepojením zelených plôch a zlepšením kvality života prostredníctvom zelene v obytnom a pracovnom prostredí.

Stratégia pre mestské tepelné ostrovy

(Urban Heat Islands (UHI) – Strategieplan Wien), 2015

<https://www.wien.gv.at/umweltschutz/raum/uhi-strategieplan.html>

„Plán stratégie pre viedenský tepelné ostrovy“ načrtáva rôzne spôsoby ochladzovania mestských tepelných ostrovov. Obsahuje strategické a konkrétne opatrenia pre urbanistické plánovanie zohľadňujúce klimatické podmienky. Ide o strategický dokument, ktorý stanovuje dlhodobé ciele a opatrenia pre územný a sociálny rozvoj mesta.

Biodiverzita a ekológia

Rakúska stratégia biodiverzity 2030+

(Biodiversitäts-Strategie Österreich 2030+), 2022

https://www.bmluk.gv.at/dam/jcr:49476b8f-31b2-4b7a-857b-3cc1b877207f/Biodiversitaetsstrategie_2030.pdf

Rakúska stratégia biodiverzity 2030+ zahŕňa ciele a opatrenia na ochranu biodiverzity, ktoré boli formulované Európskou úniou a na medzinárodnej úrovni.

Viedenská stratégia na minimalizáciu používania pesticídov

(Wiener Strategie zur Pestizidminimierung), 2022

<https://www.wien.gv.at/umweltschutz/naturschutz/pestizidminimierung.html>

Cieľom tejto stratégie je trvalo a udržateľne znížiť používanie pesticídov v celom meste a spomaliť celkový úbytok populácií hmyzu a jeho negatívne dôsledky na obojživelníky, vtáky a iné hmyzožravce.

Účasť / participácia občanov

Formy a postupy účasti v mestskej samospráve vo Viedni

(Formen und Praktiken der Partizipation im kommunalen Wien), 2020

<https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/toc/AC15767311/1/>

Výskumná správa Viedenskej komory práce, ktorá poskytuje komplexný prehľad o participatívnych procesoch vo Viedni. Na základe širokej definície participácie bol vykonaný rozsiahly výskum participatívnych aktivít vo viedenských mestských častiach.

Spravodlivosť v oblasti zelene pre odolné mesto

(Grünraumgerechtigkeit für eine resiliente Stadt), 2023

<https://emedien.arbeiterkammer.at/viewer/image/AC16878339/>

Skúma spravodlivé rozdelenie, dostupnosť a kvalitu zelených plôch v mestských štvrtiach, najmä v existujúcej husto zastavanej časti mesta, s cieľom zmierniť sociálnu nespravodlivosť a vplyvy zmeny klímy.

Hlavný plán participatívneho rozvoja miest
(Masterplan Partizipative Stadtentwicklung), 2017
<https://www.digital.wienbibliothek.at/urn:urn:nbn:at:AT-WBR-580968>

Od roku 2017 upravuje včasné zapájanie občanov do projektov mestského rozvoja. Stanovuje zásady, fázy a kritériá, kedy je účasť na plánovacích procesoch povinná, s cieľom zabezpečiť transparentnosť, lepšiu komunikáciu a vyššiu kvalitu života prostredníctvom spoločného navrhovania.

Historické záhrady vo Viedni – Inštitucionálne zdroje

Pre všetky záhrady a parky v areáli cisárskeho paláca vo Viedni a na ďalších federálnych pozemkoch:

- Parkpflegewerke (vypracované v mene Federálneho úradu pre pamiatkovú starostlivosť): formalizované príručky pre správu s analýzou inventára, historickou klasifikáciou a definíciou cieľov údržby. Vypracované prevažne na konci 90. rokov / začiatkom 21. storočia; vyžadujú aktualizáciu.
- Burghauptmannschaft Österreich (BHO): zodpovedná za historické záhrady a majetky Rakúskej republiky. Štúdia o tepelnej ochrane Hofburg 2023: skúmanie termodynamických súvislostí a zdravotných účinkov tepelných ostrovov v komplexe Hofburg (pozri prílohu B).

A.2 Bratislava: Strategické rámcové dokumenty

Mestský rozvoj a klíma

Akčný plán adaptácie na zmenu klímy, 2022
<https://bratislava2030.sk/>

Akčný plán sa zameriava na zmiernenie negatívnych vplyvov zmeny klímy a na zvýšenie odolnosti mesta voči extrémnym javom, vrátane vln horúčav a povodní. Zahŕňa opatrenia, ako je rozširovanie zelených plôch, zlepšovanie vodného hospodárstva a prispôsobovanie infraštruktúry s cieľom lepšie čeliť klimatickým rizikám. Cieľom je vytvoriť udržateľné a odolné mestské prostredie, ktoré bude schopné reagovať na meniace sa klimatické podmienky.

Klimatický plán – Zelená a zdravšia Bratislava, 2025
<https://bratislava.sk/en/evnironment-and-construction/climate/climate-plan>

Slúži ako celkový strategický rámec mesta na znižovanie emisií skleníkových plynov a posilňovanie ochrany obyvateľov pred negatívnymi dôsledkami zmeny klímy.

Príručky a usmernenia MIB – Príručka pre verejný priestor a ďalšie dokumenty, 2020
<https://mib.sk/manual-verejnych-priestorov/principy-a-standardy/>

Komplexná séria dokumentov, ktorá stanovuje jasné pravidlá pre zásahy do mestského priestoru. Tieto príručky sa zaoberajú právnym rámcom a otázkami zodpovednosti a poskytujú občanom a občianskym združeniam jasný návod na realizáciu menších projektov, čím účinne odstraňujú administratívne prekážky.

Praktický sprievodca účasťou
(Praxisbuch Partizipation), 2012
<https://www.wien.gv.at/stadtplanung/praxisbuch-partizipation>

Príručka pre plánovanie a realizáciu participatívnych procesov v oblasti rozvoja miest. Ponúka metódy, opatrenia a praktické skúsenosti pre zamestnancov viedenskejestskej rady a urbanistov s cieľom aktívne zapojiť občanov.

Princípy a štandardyestskej zelene, 2021
<https://mib.sk/manual-verejnych-priestorov/principy-a-standardy/>

Ekologické hospodárenie so zelenými plochami, dizajn zohľadňujúci prírodu a normy údržby ako záväzný rámec pre všetky verejné zelené plochy v Bratislave.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja – PHSR 2030, 2022
<https://bratislava2030.sk/>

Hlavný strategický dokument mesta, ktorý definuje účasť verejnosti a riešenia založené na prírode ako prierezové priority pre odolný rozvoj miest. Poskytuje politický a strategický mandát na zapájanie obyvateľov do správy mestských zelených plôch.

Klimatická výzva primátora Bratislavy, 2024
<https://bratislava.sk/en/evnironment-and-construction/climate/bratislava-mayors-climate-challenge>

Klimatická výzva primátora Bratislavy je otvorená iniciatíva, ktorá poskytuje platformu pre spoluprácu mesta a podnikov pri realizácii konkrétnych opatrení zameraných na zníženie emisií a prispôsobenie sa zmene klímy.

Programy zamerané na zapájanie a komunitu

Adopcia zelene, 2022

<https://bratislava.sk/en/environment-and-construction/greenery/greenery-creation-and-maintenance/greenery-adoption>

Program, ktorý umožňuje jednotlivcom, komunitným skupinám, školám a organizáciám dlhodobo prevziať zodpovednosť za verejné zelené plochy.

Komunitné záhrady, 2022

<https://bratislava.sk/en/environment-and-construction/greenery/greenery-creation-and-maintenance/community-gardens>

Program na podporu komunitných záhrad ako nástroja občianskej participácie a produkcie potravín v mestskom prostredí.

Regionálne rámcové dokumenty

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2021-2027 s výhľadom do roku 2030, 2020

<https://bratislavskykraj.sk/regionalny-rozvoj/strategie/phrsr-2021-2027/>

Program pre Bratislavský kraj je kľúčovým strategickým rámcem, ktorý vymedzuje priority rozvoja kraja s dlhodobým výhľadom do roku 2030. Zameriava sa na hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj a slúži ako nástroj na plánovanie projektov a pridelovanie verejných finančných prostriedkov, vrátane prostriedkov z fondov EÚ.

A.3 Európsky rámec

Biodiverzita a ochrana prírody

Stratégia EÚ pre biodiverzitu do roku 2030, 2020

https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_de

Ciel: Do roku 2030 chrániť 30 % pevniny a morských oblastí; obnoviť poškodené ekosystémy; stanoviť ciele v oblasti biodiverzity v mestách pre všetky mestá EÚ s počtom obyvateľov nad 20 000.

Zákon o obnove prírody – nariadenie (EÚ) 2024/1991, 2024

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1991>

Právne záväzné ciele v oblasti obnovy pre všetky členské štáty EÚ, vrátane mestskej zelenej infraštruktúry. Článok 8 obsahuje konkrétne požiadavky týkajúce sa mestských ekosystémov.

Nadácia mesta Bratislavy

<https://nadaciaba.sk/>

Praktické nástroje na financovanie a realizáciu projektov v oblasti biodiverzity iniciovaných občanmi. Umožňujú priamu spoluprácu medzi samosprávou a obyvateľmi, ktorá presahuje rámec jednoduchých konzultácií a smeruje k aktívnej spoločnej tvorbe mestského prostredia.

10 000 stromov, 2019

<https://bratislava.sk/zivotne-prostredie-a-vystavba/zelen/10000-stromov>

Vysadenie 10 000 stromov v priebehu troch rokov v rámci celomestského programu na ochranu biodiverzity a klímy.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mestskej časti Bratislava – Staré Mesto na roky 2024 – 2030, 2023

<https://old.staremesto.sk/data/MediaLibrary/75/75844/PHSR%202024%20-%202030.pdf>

Dokument pre Bratislavu – Staré Mesto je strategický plán, ktorý vymedzuje hlavné smery rozvoja tejto mestskej časti do roku 2030. Zameriava sa na oblasti ako doprava, životné prostredie, verejný priestor a kvalita života. Dokument stanovuje kľúčové priority a konkrétne opatrenia na podporu udržateľného a vyváženého rozvoja.

Florentská charta ICOMOS o historických záhradách, 1981

https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/gardens_e.pdf

Základný medzinárodný dokument o ochrane historických záhrad. Článok 1: „Historická záhrada je architektonické a záhradnícke dielo, ktoré z historického alebo umeleckého hľadiska predstavuje verejný záujem. Ako také sa považuje za pamiatku.“ Kľúčový dokument pre právnu klasifikáciu historických záhrad ako kultúrnych pamiatok.

Správa: „Posilňovanie odolnosti kultúrneho dedičstva voči zmene klímy“, 2022

<https://www.kreativnievropa.cz/co5fokmmap3aa309/uploads/2022/10/strengthening-cultural-heritage-resilience-for-climate-NC0822056ENN.pdf>

Zdôrazňuje jednak úlohu kultúrneho dedičstva v boji proti zmene klímy, jednak významný vplyv zmeny klímy na pamiatkové objekty. Ide o základný dokument, ktorý sa zaoberá vzťahom medzi správou kultúrneho dedičstva a adaptáciou na zmenu klímy v EÚ.

Príloha B

Štúdia o miestach s nadmerným teplotným zaťažením v areáli cisárskeho paláca vo Viedni

vypracoval Burghauptmannschaft Österreich (BHÖ), Viedeň

Štúdia bola realizovaná v roku 2023

Pozadie a kontext

Stále narastajúci problém, ktorý predstavujú miesta s nadmerným teplotným zaťažením v areáli cisárskeho paláca vo Viedni, viedol organizáciu Burghauptmannschaft Österreich k tomu, že v roku 2023 zadala vypracovanie štúdie zameranej na preskúmanie termodynamických súvislostí a zdravotných vplyvov týchto miest. Na základe meraní teploty v priestoroch a podrobných rozhovorov štúdia analyzovala umiestnenie miest s nadmerným teplotným zaťažením a vnímaný vplyv na ľudí.

Viedenský Hofburg je jedným z najväčších palácových komplexov na svete, ktorý sa rozprestiera na ploche približne 240 000 m² v centre 1. viedenského obvodu. Nachádzajú sa tu federálne múzeá, Rakúska národná knižnica, Španielska jazdecká škola, federálne úrady, približne 5 000 obyvateľov a pravidelných návštevníkov a ročne ho navštívi viac ako tri milióny

návštevníkov. Ako zástupca vlastníka spravuje komplex Burghauptmannschaft Österreich v súlade s dvojitou povinnosťou vyplývajúcou zo zákona o ochrane pamiatok (Denkmalschutzgesetz) a predpisov v oblasti verejného zdravia a bezpečnosti pri práci.

Naliehavosť tejto štúdie vyplýva z meniacich sa klimatických podmienok vo Viedni. Hoci vysoké letné teploty nie sú ničím nezvyčajným, rastúca frekvencia letných dní (viac ako 60 za posledných 10 rokov, až 120) a horúcich dní (viac ako 20 za posledných 10 rokov, až 45), ako aj teplých nocí predstavuje čoraz väčší zdravotný problém. Po denných teplotách okolo 30 °C čoraz častejšie nasledujú takzvané tropické noci, počas ktorých teploty dostatočne neklesajú, čo má vplyv na obyvateľov, návštevníkov aj užívateľov daných priestorov.

Definícia teplotných a tepelných ohnisk

Teplotné alebo tepelné ohnisko sú ohraničené oblasti v budovách alebo v ich okolí, kde sa v dôsledku podmienok prostredia, vlastností materiálov alebo ľudskej činnosti hromadí teplo v neprimeranej miere. V mestskom prostredí vznikajú takéto ohniská preto, že teploty sú tu zvyčajne vyššie ako v okolitých vidieckych alebo zelených oblastiach, a to predovšetkým z nasledujúcich dôvodov:

- hustá urbanizácia,
- rozsiahly soil sealing (spevňovanie pôdy),
- nedostatok zelene a
- nedostatočne vybudované koridory pre prúdenie čerstvého vzduchu.

V historických a pamiatkovo chránených budovách môžu byť príčinou vzniku teplotných ostrovov aj:

- nedostatočné vetranie,
- nadmerný príjem slnečného tepla cez nezatienené fasády, strechy alebo spevnené plochy.

Termodynamické aspekty

Termodynamika poskytuje rámec na analýzu toho, ako sa teplo prenáša, akumuluje a uvoľňuje v budovách a na otvorených priestranstvách. Medzi hlavné mechanizmy prenosu tepla patria:

- **Kondukcia**, (vedenie tepla) napr. akumulácia tepla v hrubých kamenných stenách;
- **Konvekcia**, poháňaná prirodzeným alebo núteným pohybom vzduchu v interiéroch; a
- **Radiácia**, predovšetkým v dôsledku slnečného žiarenia a zahriatych okolitých povrchov.

Tradičné stavebné materiály vykazujú odlišné tepelné správanie. Hrubé kamenné steny a stropy majú zvyčajne vysokú tepelnú zotrvačnosť, čo znamená, že sa ohrievajú

pomaly, ale teplo si udržiujú po dlhú dobu. V dôsledku toho je kľúčové zabrániť prehriatiu historických kamenných stavieb. Iné tradičné materiály sa správajú odlišne: drevené konštrukcie môžu pôsobiť ako tepelné izolanty, ale pri opakovaných teplotných výkyvoch sa môžu poškodiť, zatiaľ čo vápenné malty a hlinené dlaždice sú obzvlášť citlivé na cykly tepelnej rozťažnosti a zmršťovania.

Tieto vlastnosti materiálov výrazne ovplyvňujú mikroklimu v historických budovách a areáloch. Miestne faktory, ako je slnečné žiarenie, vlhkosť a veterné pomery, ďalej formujú rozloženie teploty a podmienky komfortu. Okrem fyzikálneho vplyvu na budovy majú tieto mikroklimatické účinky aj priamy dopad na ľudské zdravie.

Miesta s najvyššou teplotou vo štvrti cisárskeho paláca vo Viedni

Vnímaný tepelný komfort závisí nielen od teploty vzduchu, ale aj od slnečného žiarenia, vlhkosti a veterných podmienok. Aby sa zachytili tieto kombinované účinky, v štúdiu sa vypočítala fyziologická ekvivalentná teplota (PET), široko používaný ukazovateľ tepelného komfortu človeka. PET vychádza z Mníchovského modelu energetickej bilancie jednotlivcov (MEMI), ktorý hodnotí tepelnú bilanciu ľudského tela v zložitých vonkajších podmienkach. Je definovaná ako teplota vzduchu, pri ktorej sa udržiava tepelná bilancia človeka v typických vnútorných podmienkach bez vetra a slnečného žiarenia.

Na základe tejto metodiky iniciovala Burghauptmannschaft Österreich klimatologickú štúdiu areálu cisárskeho paláca

vo Viedni. V rámci štúdie sa pomocou simulačných metód posudzovala úroveň tepelného stresu počas typického letného dňa s maximálnymi teplotami vzduchu pod 30 °C. Výsledky ukazujú, že oblasti vystavené priamemu slnečnému žiareniu – najmä v blízkosti budov a nepropustných povrchov – sa vnímajú ako podstatne teplejšie než tienisté oblasti pod stromami s rozložitou korunou, a to aj pri porovnateľných teplotách vzduchu.

Výsledky ukazujú, že tepelné zaťaženie sa v rámci tejto štvrte značne líši v závislosti od konkrétneho miesta. Napríklad prechádzka po východnej strane námestia Heldenplatz namiesto západnej strany v blízkosti Neue Burg môže výrazne znížiť individuálnu expozíciu tepla.

Vplyv na zdravie

Miesta s vysokými teplotami v pamiatkových objektoch predstavujú riziko nielen pre budovy, ale aj pre ľudské zdravie, najmä v priestoroch prístupných verejnosti alebo využívaných na bývanie a pracovné účely. Vplyvy na zdravie sú mnohostranné. Vysoké teploty môžu spôsobiť vyčerpanie z tepla, dehydratáciu a úpal, zatiaľ čo zlá kvalita vnútorného vzduchu môže zhoršiť dýchacie ťažkosti a prehĺbiť chronické ochorenia.

Dlhodobé vystavenie zvýšeným teplotám a vlhkosti môže tiež zhoršiť kognitívne výkony, kvalitu spánku a duševnú pohodu. Tieto riziká ovplyvňujú širokú škálu užívateľov, vrátane obyvateľov, turistov, zamestnancov a pracovníkov v stavebníctve alebo v oblasti pamiatkovej starostlivosti, čo podčiarkuje naliehavú potrebu riešiť problém tepelného stresu pri správe historických mestských prostredí.

Zdroj: Wagenhofer, G., Sahl, R., Novotny, K. (2026). Cooling Our Heritage: Enhancing Biodiversity in Historic Gardens and Parks to Reduce Urban Heat in European Heritage Sites. In: Yilmaz, M., Clarke, P., Riel, A., Messnarz, R., Zelmenis, M., Buce, I.A. (eds) Systems, Software and Services Process Improvement. EuroSPI 2025. Communications in Computer and Information Science, vol 2658. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-032-04291-0_4

Zoznam tabuliek a obrázkov

Tabuľka 1:	Posun v paradigme správy – od tradičnej správy k správe zelene orientovanej na biodiverzitu	6
Tabuľka 2:	Tri úrovne participácie občanov – od informovania po spoluprácu.	7
Tabuľka 3:	Horizontálne izolované celky (silo efekt) vznikajú medzi agentúrami pôsobiacimi na rovnakej administratívnej úrovni. V oblasti historických záhrad sú zvyčajne v hre nasledujúce mandáty	10
Tabuľka 4:	Projekt BiodiverCity v rámci viacúrovňového strategického rámca. Prehľad relevantných stratégií. Rozsiahlejší zoznam nájdete v Prílohe A	13
Tabuľka 5:	Ukazovatele akčnej oblasti 1 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a dajú sa efektívne implementovať a posúdiť)	20
Tabuľka 6:	Ukazovatele akčnej oblasti 2 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a že sa dajú efektívne implementovať a posúdiť)	22
Tabuľka 7:	Ukazovatele akčnej oblasti 3 (všetky ukazovatele sú predbežné návrhy a vyžadujú si operacionalizáciu v kontexte konkrétnej aplikácie, aby sa zabezpečilo, že sú konkrétne a merateľné a že sa dajú efektívne implementovať a posúdiť)	24
Obrázok 1:	Teória zmeny – od výziev k dlhodobému vplyvu	15
Obrázok 2:	Prepojenie medzi špecifickými cieľmi a akčnými oblasťami	18
Obrázok 3:	Mapa ulice Jägerstraße znázorňujúca umiestnenie nových kvetinových záhonov určených na podporu biodiverzity	25
Obrázok 4:	Komunitné aktivity: Participatívne stretnutie s miestnymi obyvateľmi ulice Jägerstraße vo Viedni	25
Obrázok 5:	Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na ulici Jägerstraße vo Viedni	26
Obrázok 6:	Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na ulici Jägerstraße vo Viedni	26
Obrázok 7:	Komunitné aktivity: Participatívne stretnutie s miestnymi obyvateľmi ulice Jägerstraße vo Viedni	26
Obrázok 8:	Komunitné aktivity: Deň výsadby s miestnymi obyvateľmi a dobrovoľníkmi na Jägerstraße vo Viedni	26
Obrázok 9:	Etapy pokroku pri vytváraní kvetinových záhonov na Jägerstraße.	27
Obrázok 10:	Kochova záhrada, Bratislava	28
Obrázok 11:	Víkend otvorených parkov a záhrad	28
Obrázok 12:	Zapojenie komunity v Kochovej záhrade	29
Obrázok 13:	Prehliadka Kochovej záhrady s dobrovoľníkmi z National Trust	29
Obrázok 14:	Dobrovoľníci pri práci v záhrade.	29

